

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра германської філології

**Федорова Дар'я Олександрівна**

**ВИГУК ЯК ГЕНДЕРНА ОСОБЛИВІСТЬ МОВЛЕННЄВОЇ ПОВЕДІНКИ У  
СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ ГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))

Галузь знань: 01. Освіта

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

\_\_\_\_\_ Т.М. Буренко,  
кандидат філологічних наук, доцент,  
професор кафедри іноземної та  
слов'янської філології

« \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 20\_\_ року

Виконавець

\_\_\_\_\_ Д.О. Федорова

« \_\_\_\_ » \_\_\_\_\_ 20\_\_ року

Суми 2020

## ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I	
ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	6
1.1. Гендер як об'єкт дослідження в гуманітарних науках	6
1.1.1. Зв'язок категорії статі і мови в історії лінгвістики	10
1.2. Гендерні стереотипи в мові і мовленні	17
Висновки до I розділу	23
РОЗДІЛ II	
ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВЛЕННЯ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК	25
2.1. Психофізіологічні механізми гендерних відмінностей у мовленнєвій поведінці	25
2.2. Проблеми гендерної комунікативної поведінки	30
2.3. Функціонування вигуків у сучасній англійській мові	32
2.3.1. Статус вигуків у граматичній системі сучасної англійської мови	34
2.3.2. Класифікація вигуків	38
Висновки до II розділу	49
РОЗДІЛ III	
ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ВИГУКУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ	51
3.1. Вигук як гендерна особливість комунікативної поведінки	51
3.1.1. Репрезентація вигуку автором-чоловіком	59
3.1.2. Репрезентація вигуку автором-жінкою	67
Висновки до III розділу	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	80
ДОДАТКИ	88

## ВСТУП

Упродовж останніх десятиліть у лінгвістиці прискореними темпами розвивається нові напрямки досліджень, які опираються на антропоцентричний підхід у розгляді мовних явищ. Особливе місце займають гендерні дослідження, адже вони становлять одну із складових нової концепції гуманітарної науки. Наразі науковці не дійшли єдиного висновку стосовно формування гендера та його відношення до біологічної статі, але найбільш популярною серед науковців є парадигма конструювання гендеру, яка підкреслює роль соціально-культурного фактору у цьому процесі (А. Нельсон, А.В. Кириліна, Б. Барон, Т.М. Мельник, Д. Таннен та ін.).

Зважаючи на те, що стать – одна з найважливіших характеристик особистості, яка детермінує її соціальну, культурну і когнітивну орієнтацію в світі, проблема вивчення мовних засобів відображення гендерних категорій набіває ще більшої вагомості.

**Актуальність** проблеми зумовлена спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення мовних і позамовних чинників розвитку лексичного складу сучасної англійської мови. Це визначило наукову **мету** магістерської роботи – зробити системний аналіз функціонування вигуку у сучасному графічному дискурсі в аспекті гендерного дослідження.

Реалізація поставленої мети потребує вирішення наступних **завдань**:

- розглянути основні тенденції гендерних досліджень;
- проаналізувати особливості мовлення чоловіків та жінок;
- віднайти гендерні відмінності у функціонуванні вигуку в репрезентаціях автора-жінки та автора-чоловіка.

**Об'єктом** дослідження є вигук у сучасному американському графічному дискурсі, а **предметом** – гендерні особливості його уживання.

Для досягнення окресленої мети та виконання поставлених завдань нами були обрані наступні **методи**:

- 1) метод індуктивного та дедуктивного аналізу та синтезу для теоретичного узагальнення, з'ясування закономірностей та формування висновків;
- 2) компонентний аналіз для з'ясування прагматичної функції та семантичної структури вигуку у сучасному американському графічному дискурсі;
- 3) контекстуально-інтерпретаційний для пояснення семантичного значення вигуку у контексті графічно зображеної ситуації;
- 4) метод статистичних підрахунків для виявлення кількісного та відсоткового співвідношення вигуків, що використовуються чоловіками та жінками;
- 5) метод операції, класифікації та систематизації для поділу вигуків на групи відповідно до їх прагматичної особливості.

**Матеріалом** дослідження слугували 582 вигуки, відібрані методом суцільної вибірки з випусків коміксів (2010 - 2019 рр.), авторами яких є жінки (К.С. Деконнік, Т. Роббінс, Л. Сімонсон, В. Вілсон, М. Вісаджио) та чоловіки (Б.М. Бендіс, С. Амед, З. Веллз, Т. Сили, С. Янг). Загалом було проаналізовано 247 сторінок.

**Наукова новизна** одержаних результатів полягає у тому, що у ній вперше окреслено поле функціонування вигуку та його гендерні особливості у сучасному американському графічному дискурсі, а також здійснено спробу аналізу відтворення характеру персонажів різної статі у автора-чоловіка та автора-жінки.

**Практичне значення** проведеного дослідження визначається можливістю використовувати результати та отримані висновки у навчальному процесі, зокрема, у курсах теоретичної граматики англійської мови, лексикології, загального мовознавства, у спецкурсі з паргмалінгвістики.

**Апробація результатів та публікації.** Результати наукового дослідження доповідались на звітній науково-практичній конференції за результатами науково-дослідницької роботи студентів факультету іноземної та слов'янської філології

Сумського державного педагогічного університету імені Макаренка «Макаренківські читання: філологічні та методичні студії» (Суми, 2020) та на IV Всеукраїнської науковій інтернет-конференції «Діалог мов і культур у сучасному освітньому просторі» (Суми, 2020). За темою дослідження опубліковано 1 статтю у фаховому журналі у співавторстві з науковим керівником (Львів, 2020).

**Структура та обсяг роботи.** Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури і додатків.

У **вступі** визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, обґрунтовуються актуальність і наукова новизна магістерської роботи, її практичне значення, характеризуються матеріали та методи дослідження.

У **першому розділі** розглядається історія гендерних досліджень та їх вплив на гуманітарні науки, прослідковується взаємозв'язок категорії статі і мови в історії лінгвістики та аналізуються існуючі гендерні стереотипи.

У **другому розділі** описуються основні психофізіологічні особливості чоловічого та жіночого мовлення, проблеми гендерної комунікативної поведінки та виокремлюється вигук як частина мови, що призначена для вираження емоцій, настрою, психічного стану або волі мовця.

У **третьому розділі** робиться системний аналіз особливостей вживання вигуку із позицій автора-чоловіка та автора-жінки у американському графічному дискурсі.

У **загальних висновках** підводяться підсумки результатів роботи та намічаються перспективні напрямки для подальших досліджень.

## РОЗДІЛ І

### ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

#### 1.1. Гендер як об'єкт дослідження в гуманітарних науках

У другій половині ХХ століття проблема гендера і мови набуває особливої актуальності. Як зазначає Ю.П. Маслова, тенденції розвитку культури третього тисячоліття відзначаються фундаментальними проблемами на основі гендерної нерівності, що продовжує існувати у більшості сучасних общин. Метою гендерних досліджень, авторка вважає вивчення мовленнєвої поведінки представників обох статей шляхом систематизації, аналізу та узагальнення [25, с.100]. Для того, щоб окреслити соціокультурні причини відмінностей, пов'язаних з біологічною статтю, в лінгвістиці та інших гуманітарних науках з'являється термін «гендер».

Як відзначає Т.П. Дежина, гендерні дослідження, як і саме трактування терміну «гендер», у різних країнах суттєво відрізняються, що є результатом різного соціального, культурного та політичного рівня. Синонімом слова гендер у різних мовах є слово стать (*sex*), але в результаті розгляду цього терміну в соціальному, культурологічному, психологічному, історичному та лінгвістичному контекстах, концепт поняття значно розширяється. До становлення окремим підрозділом лінгвістики, гендерні дослідження пройшли довгий шлях розвитку та на даний час перетворилися на один з перспективних напрямків досліджень [10, с.76].

У суспільній свідомості поняття «гендер» є досить близьким до поняття стать, але, як зазначає А. Нельсон, ці поняття не є тотожними. Базуючись на її висновках, «стать» є біологічно визначеною та відносно сталою характеристикою по факту народження, але гендер має пряме відношення до комунікації та будується за її рахунок [59].

Термін “*gender*” існує в граматиці як категорія роду іменника: чоловічий рід (*a masculine gender*), жіночий рід (*a feminine gender*), середній рід (*a neuter*

*gender*); та має пряме відношення до біологічної статі [4], але для сучасних гендерних досліджень це визначення має інший характер, що відноситься більше до особистості в культурному, соціальному, політичному та економічному контексті. Причинами для виникнення цього терміну у сучасному значенні А.В. Кириліна вважає актуалізацію соціального характеру взаємодії між представниками різної статі та зниження біологічного детермінізму, що присутній в понятті «стать» та базується на соціальних сподіваннях, пов'язаних з біологічними особливостями. [14, с.17]

I. Кук, крім чоловічого та жіночого, виділяє також андрогенний тип гендеру. Науковець типізує гендерну поведінку наступним чином: власно статеві типи (мужній чоловік та жіночна жінка) та перехресно статеві (мужня жінка та жіночний чоловік). Така типізація, за його словами, характерна для преандрогінних гендерних досліджень, які характеризують гендерну поведінку, що відповідає статі, правильною та прийнятною нормою, а перехресні типи гендерної поведінки – відхиленням від неї, що є девіантним та шкідливим. Автор наголошує на необхідності дослідження андрогінії як альтернативного типу гендеру, що поєднує чоловічі та жіночі характеристики з метою пом'якшення недоліків та надмірності виключно чоловічого або жіночого типу поведінки, з однієї сторони, та вигідне і збалансоване сумування позитивних якостей, з іншої [46, с.497].

Три основні парадигми конструювання гендеру виділяє Д. Камерон. В рамках першої парадигми, «гомології», біологічна стать є основою соціальної поведінки та грає основну роль у становленні гендеру. «Аналогія» - друга парадигма, згідно якої гендер символізує стать. Дана парадигма заперечує твердження про стать як основу гендеру та визначає, що гендерна поведінка формується на базі соціальних сподівань від представників тої чи іншої статі і варіюється в залежності від традицій та культури локальної групи. На підтримку цієї теорії Д. Камерон приводить випадки, коли гендерна ідентифікація

особистості не відповідає її біологічній статі. Згідно третьої парадигми, «гетерогенності», поділ людей на дві статі є історично сформованим бажанням однієї групи мати владу над іншою. Таким чином, в рамках цієї парадигми основою є гендер, що домінує над біологічною статтю [13, с.539-550].

Науковиця Б. Барон також зауважує, що гендер не набувається при народженні одночасно з набуттям біологічної статі, але формується в процесі соціальної інтеракції. За її словами, характеристики гендеру можуть варіюватися в залежності від місцевості, культури та ідеалів притаманних певному народу. Побудовані таким способом, гендерні особливості відображаються у комунікативній поведінці, але також регулюються соціальними інститутами [14, с.518]. А.В. Кириліна називає гендер елементом сучасної моделі людини. Автор відмічає, що сучасні дослідження структури мови базуються більше на соціально культурних аспектах ніж на біологічних [14, с.28].

Т.М. Мельник визначає гендер як змодельовану суспільством та підтриману соціальними інститутами систему цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі [26, с.11].

Зважаючи на те, що дослідження гендеру у різних гуманітарних науках тісно пов'язані між собою, А.В. Кириліна виділяє наступні напрямки сучасної лінгвістичної гендерології: соціо- і психолінгвістичні, лінгвокультурологічні, комунікативно-дискурсивні [16].

Говорячи про гендерні дослідження мовленнєвої поведінки, науковиця Д. Таннен порівнює спілкування чоловіків та жінок з міжкультурною комунікацією, де учасники замість різних діалектів говорять на різних гендерлектах. Дослідниця зазначає, що ці відмінності з'являються ще у ранньому дитячому віці. Так, аналізуючи поведінку дітей до 3 років, ігри в які вони грають

та способи виходити з конфліктних ситуацій, науковиця робить висновок про те, що, переслідуючи однакові цілі, діти різної статі мають різні шляхи для їх досягнення. Основними рушійними силами у грі та спілкування дівчат є близькість через те, що поняття «статус» тотожне поняттю «популярність», а у грі хлопчиків основною ціллю є уникнути низького статусу, що в їх групі має інше тлумачення, тому вони суворо слідкують за тим хто віддає накази та хто їх виконує. Завдяки таким особливостям навіть у дітей різної статі, що зростали в одній сім'ї та в однаковому оточенні, з дитинства формується різна манера спілкування та вміння слухати [35, с.261]. Таким чином, поняття гендерлект визначають як тип або стиль спілкування, що використовуються конкретним гендером [47].

У сучасних гуманітарних науках Н.О. Усачева виділяє ряд проблем які можна вирішити за допомогою гендерного підходу: проблема самоідентифікації, соціалізації та самоактуалізації, проблема соціальної стратифікації та субординації. Базуючись на цьому, основними інструментами гендерних досліджень, науковиця визначає методи гуманітарних та соціальних дисциплін, таких як психологія, політологія, соціологія та ін. Крім того, з розвитком гендерних досліджень, гендерний підхід та гендерна проблематика в останні роки набуває статусу самостійної теоретичної дисципліни, предметами дослідження якої є статева диференціація та поділ суспільства, критерії формування гендерної ідентифікації, принципи трансформації гендерної системи тощо [36].

Отже, причинами для виникнення поняття «гендер» є необхідність дослідити відмінності у поведінці, що пов'язані з біологічною статтю у соціально-культурному контексті та зниження статевого детермінізму. Тлумачення терміну «гендер» у граматиці відрізняється від дефініції поняття, що застосовується в області гендерних досліджень. Стать і гендер є схожими за значенням, але не тотожними та відрізняються за наступними параметрами:

- стать визначає біологічну характеристику особистості, гендер – соціально-культурну;
- біологічна стать є відносно сталою характеристикою та набувається при народженні, гендер – залежить від біологічної статі, але будується в процесі виховання та соціальної адаптації, не є сталим;
- крім чоловічого та жіночого (відповідно до біологічної статі) виділяють також андрогенний тип гендеру.

На фоні поняття гендер з'являються такі поняття: гендерні дослідження, лінгвістична гендерологія та гендерлект. Основні методи дослідження гендеру у лінгвістиці не відрізняються від класичних методів, притаманних гуманітарним наукам, а напрямками дослідження є лінгвокультурологічний, комунікативно-дискурсивний, психо- та соціо-лінгвістичний.

### **1.1.1. Зв'язок категорії статі і мови в історії лінгвістики.**

Головним підґрунтям виникнення гендерної лінгвістики вважають гіпотезу лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа, що побудована на висновках В. фон Гумбольдта [22], за якою структуру мови визначає мислення і спосіб пізнання реальності. Згідно Н.С. Кудрявцевої, за цією гіпотезою люди, що говорять різними мовами по-різному сприймають світ, навіть такі фундаментальні його категорії як простір і час [23, с.116]. Крім того, К.С. Шаров показує, що гіпотезу також можна розуміти у зворотному напрямку і робить висновок, що свідомість індивіда залежить від стереотипів тієї мови, якою він говорить. Учений окремо виділяє цю гіпотезу як філософське підґрунтя феміністської політкоректності та передумовою до створення гендерно-нейтральної мови [39].

Іншою передумовою виникнення лінгвістичних гендерних досліджень А.В. Кириліна відзначає розвиток постмодернізму. Постмодерністська філософія критикує прагнення до пошуку об'єктивної раціональної істини, що існує поза зоною людської діяльності та не залежить від неї. Таким чином, саме існування такої істини заперечується і мовленнєві форми стають єдиним способом до

пізнання реальності. Ставлення до мови призвело до «лінгвістичного перевороту» у гуманітарних науках та звело мову від об'єкту у статус предмету та способу дослідження нелінгвістичних (історичних, соціологічних та антропологічних) явищ [16].

Початком досліджень зв'язку статі і мови, вчені вважають другу половину ХХ століття та пов'язують його з впливом феміністського руху. У цей же період вперше з'являється такий напрям дослідження як гендерна лінгвістика та вперше починається систематичний аналіз гендерних аспектів мови [37,с.455-459]. А.В. Кириліна виділяє три основні етапи у розвитку гендерних досліджень. Перший етап має назву «Алармістский», де основною темою досліджень стали відхилення жіночої мовленнєвої поведінки. Одночасно у лінгвістиці з'являються такі напрямки як прагматика та соціолінгвістика, основними завданнями яких є дослідження співвідношення мовних одиниць і мовця та мовлення в окремих соціальних групах [14, с.14]. Дослідження на першому етапі розвитку гендерної лінгвістики базуються на принципах андроцентричності. Прикладом цього є дослідження чоловічої та жіночої мовленнєвої поведінки О. Есперсена, який розглядає особливості мовленнєвої поведінки жінок у порівнянні з чоловіками. Науковець розділяє мову на чоловічий та жіночий діалекти та описує мову чоловіка як високу, самостійну та тверду, а мову жінки як нижчу за рівнем, більш природну та дружню. Крім того, він зазначає, що жінки є більш консервативними за чоловіків, тому їм притаманно говорити та навчати своїх дітей рідною мовою та складніше вивчати нову. Автор називає чоловіків новаторами мови, здатними більш об'єктивно висловлювати свою думку, в той час як жінки говорять завуальовано. За словами науковця, словарний запас жінки є набагато меншим ніж у чоловіка [53].

Однак, на противагу О. Есперсену, Дж. Коатс звертає увагу на те, що такі дослідження приймають чоловічу мовленнєву поведінку як норму і суттєво не досліджують жіноче мовлення, вважаючи його відхиленням від стандарту. Для

назви такого підходу авторка вводить поняття «андроцентричність». Науковиця критикує підхід О. Есперсена до лінгвістичних досліджень та називає його продуктом свого часу [19, с.48-49]. А.В. Кириліна виділяє наступні ознаки андроцентризму:

- 1) ототожнення понять «людина» та «чоловік»;
- 2) іменники чоловічого роду зазвичай служать прообразами іменників жіночого роду;
- 3) застосування чоловічого означення для жінки підвищує її статус та несе позитивну оцінку, жіночого до чоловіка – навпаки;
- 4) іменники чоловічого роду у багатьох випадках вживаються для опису людей обох статей (назви професій, роду занять, тощо);
- 5) існування фемінітивів переважно для професій низького статусу;
- 6) домінування роду над реальною статтю у синтаксисі;
- 7) різка протилежність фемінного та маскулінного у якісному та кількісному відношенні [14, с.16-17].

Другий етап, згідно з А.В. Кириліною, носить назву «Феміністична концептуалізація». Під впливом активного жіночого руху та філософії постмодернізму з'являються деякі напрямки феміністичних наук, такі як феміністична психологія та феміністична лінгвістика. У цей період А.В. Кириліна виділяє дві основні течії гендерної лінгвістики: дослідження мови з метою виявлення гендерних відмінностей та дослідження спілкування в одностатевих та змішаних групах [14, с.17-18].

Одним з перших важливих досліджень гендерних особливостей мови чоловіка та жінки вважається праця «Language and Woman's place» Р. Лакофф. Авторка зазначає, що мовленнєва поведінка формується в залежності від того, як людина сприймає світ та від її відношення до певних речей. Р. Лакофф ставить за мету дослідити два типи лінгвістичної нерівності жінок: як їх навчають говорити та як говорять про них. За словами авторки, особу жіночого роду сприймають

згідно її здатності служити чоловікові, тому навіть одні й ті ж лексичні одиниці, застосовані до нього та до неї можуть мати різний сенс [55, с.4].

Р. Лакофф не згодна з тим, що різна мовленнєва поведінка зумовлена біологічними особливостями та основну причину цієї різниці вбачає у різному ставленні до дітей відмінних статей з самого дитинства, що в свою чергу пов'язане з соціальними сподіваннями, що накладають на майбутнього чоловіка або жінку. Науковиця порівнює жінок з субкультурою хіппі, що була достатньо популярна в ті роки. За її словами, хіппі надають значення «незначним» з точки зору чоловічого суспільства речам, що не стосуються структур влади або заробляння грошей [55, с.11-13].

Тему андроцентричності продовжує Д. Спендер, що розглядає проблему сексизму з точки зору мови та мовлення [64]. Ця робота визначається з поміж інших своєю категоричністю та, як вважає О.С. Фоменко, привертає увагу вчених до вивчення даної проблеми [37, с.457]. Д. Спендер стверджує, що мова була створена чоловіками та для чоловіків, через що жінки не здатні повністю виражати свою «інакшу», відмінну від чоловіків, природу. Як заявляє авторка, особи жіночої статі історично були усунуті від створення будь-яких форм та проявів культури, серед яких однією з найважливіших вважається мова. Д. Спендер зауважує, що одні й ті ж слова, вживані по відношенню до жінки та чоловіка, можуть мати протилежні (позитивні або негативні) конотації, отже, сексизм у мові закладений на семантичному рівні [64, с.12, 29, 52].

Д. Спендер, так само як і Р. Лакофф, констатує, що жіноча мова вміщає в собі менше лайливих слів та сленгу через те, що висловлювання особи жіночого роду відображає її думку, а висловлювання чоловіка – його силу та наполегливість. Авторка доводить нечутливість (*inaudibility*) «чоловічої мови» до жіночих переживань та досвіду [64, с.54-58].

Третій етап розвитку гендерних досліджень, за А.В. Кириліною, є «Постфеміністський». В цей період ідеї, що були висловлені ранніми

феміністичними вченими, піддаються критиці на основі їх перевірки дослідним шляхом. Основною метою стає дослідження присутності, конструювання та відтворення гендеру у соціальних процесах [14, с.19-20]. У цей період інтерес до теми зростає [1; 13; 35; 19].

У зв'язку з науково-технічним прогресом та переходом від індустріального до постіндустріального суспільства роль жінки в сім'ї та у суспільстві поступово, але суттєво змінюється. Так, згідно досліджень Д. Белла, кількість жінок, що працює в сфері обслуговування, знижується, та збільшується кількість жінок, що працюють на виробництві [3, с.196]. За рахунок розвитку виробничої інфраструктури, суттєво підвищується рівень життя та активно розвивається розумова сфера. У такому суспільстві інтелектуальна робота займає більший пріоритет, і жінка також отримує можливість самореалізації та економічної незалежності [34]. Таким чином, вплив біологічного детермінізму, що диктується суспільством, слабшає, та відмінності у соціальних ролях чоловіка та жінки стають меншими.

Як зауважує Л.Н. Попкова, ідея рівності у американському суспільстві стає частиною національної самосвідомості та набуває сили ідея «рівних, але розділених ролей» [30]. З огляду на такі соціальні зміни змінюється характер повсякденного спілкування чоловіка та жінки, що робить актуальним дослідження мовленнєвої поведінки. На думку Д. Таннен, чоловіки та жінки можуть по-різному інтерпретувати сказане, що в свою чергу призводить до багатьох, на перший погляд не суттєвих, непорозумінь. Причиною різних поглядів на одну ситуацію, за словами авторки, є поняття статусу. Таким чином, на перший план виходить критерій незалежності, та головною характеристикою статусу є можливість наказувати іншим, в той час як підкорятися є ознакою низького статусу. Особи жіночої статі, на думку авторки, більше схильні виконувати прохання, коли для чоловіка буде відразним саме відчуття того, що він повинен скоритися жінці [35, с. 244-251].

Б. Барон, досліджуючи культуру мови різних народів, робить висновок, що гендерлект не залежить від біологічної статі, але будується в процесі соціалізації особистості. Різні характеристики мовлення, такі як балакучість, агресія або мовчазність, у залежності від культури оцінюються як позитивно, так і негативно, але авторка зазначає, що загальноприйнята оцінка завжди корелюється представниками чоловічої статі. Крім того, за результатами досліджень мовленнєвої поведінки чоловіків та жінок в академічному середовищі Б. Барон не погоджується з ранніми феміністичними дослідженнями. Базуючись на спостереженні за поведінкою осіб жіночого роду у групах однієї та різних статей, вона критикує викладену раніше ідею про притаманну жіночій мові відсутність конфронтації. Основною гендерно специфічною характеристикою жіночої мови авторка вважає незначну кількість завуальованих мовленнєвих дій або так званої іронії [1, с.517, 535].

На сучасному етапі Н.Г. Божанова виділяє наступні основні напрямки сучасних гендерних досліджень:

- вивчення концептів «чоловічність» та «жіночність» на різних рівнях мови;
- особливості вербальної та невербальної комунікації серед чоловіків та жінок;
- гендерні стереотипи у соціальній та мовній свідомості;
- гендер в рекламі, ЗМІ та інтернеті;
- лексикографія;
- аналіз гендеру у художньому тексті [5, с. 69-74].

Згідно з Н.Г. Божановою, гендер є таким же соціальним параметром особистості як вік, статус або етнічна належність, але складність такого дослідження в тому, що його зазвичай важко виділити серед інших складових соціальної ідентичності. Н.Г. Божанова закликає в своїх дослідженнях відійти від глобальних стереотипів та узагальнень і сконцентрувати увагу на взаємодії мовленнєвої поведінки та гендеру в локальних масштабах, у межах громад з однаковою культурою та однієї нації [5, с. 73-74].

К.С. Шаров наголошує також на розвитку в США політкоректного лексикону, в якому слова, які є образливими на думку феміністичних активісток, замінені на більш нейтральні. Одним з прикладів є слово *'woman'*, що має бути замінене на більш нейтральне *'womyn'* [39].

Отже, передумовою до виникнення гендерних досліджень є розвиток феміністичного руху та постмодерністської філософії, теоретичною основою – гіпотеза Сепіра-Уорфа. Історія гендерних досліджень складається з трьох етапів. Перший етап – ранні дослідження. Для цього періоду характерні нечисленні дослідження гендерних відмінностей. Соціальне положення жінки характеризують як залежне від чоловіка, тому основним є принцип андроцентричності, згідно якого чоловіча поведінка та все, що стосується чоловіка приймається за норму, жіноча ж вважається відхиленням та не є повноцінним об'єктом вивчення. Об'єктом лінгвістичних досліджень є мова.

Другий етап – феміністичні дослідження. Починається з розвитком та становленням феміністичного руху. Цей період характеризується критикою андроцентризму та «фемінізацією» науки. Завдяки науковому прогресу жінка набуває можливості працювати та отримує економічну незалежність. Жіночі особливості поведінки та світогляду стають повноцінним об'єктом вивчення гуманітарних наук. Завдяки розвитку постмодерністської філософії мова з об'єкту дослідження перетворюється на предмет.

Третій етап – постфеміністичний. Даний період характеризується численними дослідженнями, вдосконаленням методики та розширенням сфери вивчення. Завдяки широкому застосуванню емпіричних методів окремі ідеї та результати попередніх етапів критикуються та спростовуються. Вивчення гендеру стає актуальним для гуманітарних наук, зокрема лінгвістичної спрямованості.

## 1.2. Гендерні стереотипи в мові і мовленні

Велика чисельність та різноманітність гендерних досліджень породжує різні дефініції для гендерних стереотипів. Т.Б. Рябова поділяє виначення гендерних стереотипів на три групи:

- ті, що базуються на персональних характеристиках чоловіка та жінки;
- ті, що підкреслюють гендерні відносини;
- ті, що беруть за свою основу самі концепти макулінності та фемінності [33, с.1-2].

Ми дійшли висновку, що найбільш повно можна визначити гендерні стереотипи як окремий випадок стереотипів, що зберігає всі їх властивості та є культурно та соціально обґрунтованою думкою про якості, атрибути та норми поведінки представників певної статі та їх відображення у мові. Слід також зауважити, що гендерна стереотипізація тісно пов'язана з оцінкою поведінки та висуває певні сподівання від представників жіночої або чоловічої статі [16]. За Т.Б. Рябовою, виділяємо наступні властивості гендерних стереотипів: емоційно-оцінний характер; стабільність та стійкість; високий ступінь єдності уявлень [33, с.2].

У мові стереотипи знаходять відображення у народній творчості. Так, аналізуючи англійські прислів'я, Х.С. Шагбанов виділяє деякі семантичні множники, що асоціюються з жінками. За висновками автора, фразеологізми та промовки зазвичай відображають жінку занадто балакучою, необтяженою інтелектом, конфліктною, розбещеною, непостійною та нечесною [38, с.121].

Стосовно чоловіків О.С. Фоменко зазначає, що, згідно з існуючими у суспільстві стереотипами, їм забороняється бути слабкими або занадто відкрито виражати свої емоції. Особи чоловічої статі, що мають схильність до такої поведінки, часто звинувачують у несамостійності та інфантильності, а іноді відносять до представників з нетрадиційною орієнтацією [37, с.467].

Слідом за Т.Б. Рябовою виділяємо декілька основних груп гендерних стереотипів. Перша група пов'язана з **діяльністю та активністю**. До «чоловічих» якостей, що характеризує дану позицію, науковиця відносить: рішучість, амбіційність, твердість, бажання досягти мети та прагнення до конкуренції. Такі ж характеристики як пасивність, нерішучість та обережність згідно з дослідженнями приписуються переважно жінкам [33, с.4]. На основі такого стереотипу О.С. Фоменко наголошує на тенденції класифікувати чоловіка як суб'єкта дії, а жінку представляти її об'єктом, тому часто особи чоловічого роду стають підметом у реченні, в той час, як слова, що зображують представників жіночої статі – додатком [37, с.468].

Р. Дробнік вважає, що основною метою спілкування для представника чоловічої статі є рішення проблеми, що стоїть за кожною розмовою і маючи це на меті чоловік намагається максимально ефективно дійти до суті проблеми та знайти її рішення. Жінки ж, на думку автора, використовують спілкування для вираження своїх почуттів (у тому числі негативних) та таким чином мають на меті зблизитись зі співрозмовником [48].

Наступна група, згідно з Т.Б. Рябовою, пов'язана з **позицією влади**. Якості, що характеризують дану позицію, переважно приписують чоловікам, а саме: розум, справедливість, відповідальність, амбіційність, воля, сила та домінування. З іншої сторони, жінок наділяють такими характеристиками: беспорядність, залежність, безвідповідальність, слабкість та упередженість [33, с.4]. Як і Р.Лакоф [55, с.4], Р.Дробнік вважає, що для чоловіка неприпустимо відчуття коли жінка наказує йому, що робити. Таким чином, наказові речення породжують так званий опір та небажання підкорюватися особам жіночої статі, що робить неможливим у підсумку досягти згоди [48]. Ф.С. Бацевиц з цього приводу відзначає, що жінки рідко схильні до того, щоб прямо формулювати свої бажання та пропозиції. Вони частіше вживають слова «я вважаю...», «на мою думку...», «мабуть...»,

«напевне...», що робить їх позицію невпевненою та іноді незрозумілою для чоловіка [2, с. 113-115].

За дослідженням Р. Лакоффа, представники жіночої статі мають бути більш вихованими, ніж особи чоловічої, та те, що дозволено сказати чоловікові, не завжди буде так само прийнято з вуст жінки. Особам жіночого роду, так само як дітям, не дозволяється показувати норів та лютувати, натомість вони можуть тільки скаржитись та нарікати. Авторка частково пов'язує це з нерівністю соціальних позицій чоловіка та жінки. У зв'язку з тим, що чоловік займає більш сильну позицію влади у реальному світі, йому «дозволяється» більш різко виражати свою точку зору [55, с.10-11]. Однак сучасна ситуація значно відрізняється. Наприклад, за дослідженнями Р. Лава, на даний час жінки і чоловіки використовують *'f-word'* з однаковою частотою. Автор звертає увагу на те, що в 1990х роках це слово переважно належало чоловікам, які вживали його приблизно 1000 разів на мільйон слів, в той час як жінки – лише 200. Таким чином, на прикладі вульгаризмів науковець констатує зниження дисбалансу між чоловічою та жіночою мовою, характерного для 90х років [58].

Досліджуючи мовленнєву поведінку жінок в академічному середовищі, Б. Барон звертає увагу на те, що в групах, де присутні представники різної статі, жінки рідше виражають свою незгоду з точкою зору опонента по відношенню до загальної кількості висловлювань. Однак науковиця не підтверджує тезис ранніх феміністичних досліджень про те, що жінкам не притаманно висловлювати свою думку та не погоджуватися зі співрозмовником. У якості доказу Б. Барон приводить дослідження мовленнєвої поведінки осіб жіночого роду у групах однієї статі, де незгода з протилежною точкою зору виражалась достатньо м'яко, але були випадки, коли співрозмовники доходили до відкритої конфронтації. Загалом в умовах університетського спілкування чоловіки та жінки однаково схильні непрямо виражати свою думку, користуючись методами так званого «маскування», до яких авторка відносить псевдопохвалу, псевдозгоду, риторичні

паузи, маркери риторичної невпевненості та іронію. Жінки, за словами Б. Барон, в таких ситуаціях не так часто, як чоловіки користуються іронією, що робить їх випадки менш різкими та нищівними для опонента [1, с.531-532]. Р. Лав, натомість, звертає увагу на те, що для представників чоловічої статі так само характерним є пом'якшення вираження своєї думки (хеджування), про що, на думку автора, свідчить наявність та активне використання у чоловічому лексиконі слів: *'well'*, *'sort'* і *'some'*. Однак автор все ж зауважує домінування чоловіка в розмові, про що свідчить часте використання ними типового дискурсивного слова *'so'*, що зазвичай служить для контролю теми розмови [57].

Іншою групою є стереотипи стосовно **когнітивної сфери**. Чоловіки у цій сфері асоціюються з наступними якостями: логічність, раціональність, розум, об'єктивність та схильність до роздумів. Ірраціональність, нелогічність, некритичність та навіть дурість приписуються жінкам. Єдиною соціально позитивною характеристикою, згідно Т.Б. Рябовою, у цьому контексті виступає інтуїція [33, с.4-5]. Ф.С. Бацевич наділяє осіб чоловічого роду вродженими або набутими здібностями до просторових та математичних наук та зауважує схильність представників жіночої статі до мовних навичок. У мовленнєвій поведінці це відображається у прагненні чоловіків апелювати фактами, цифрами та результатами, в той час як жінки більш зорієнтовані на міжособистісних відношеннях та почуттях. На думку вченого, у мовленнєвому полі особи жіночого роду значно перевершують чоловіків з дитинства: раніше починають говорити, використовують складні речення та мають більший словниковий запас [2, с. 113-115].

У вищенаведених групах стереотипів жінкам приписують переважно негативні якості. За Т.Б. Рябовою, в **емоційній сфері** ознаки жінок та чоловіків мають протилежний характер. Представникам чоловічого роду у даному полі приписують відсутність емоцій, твердість та холоднокрівність, коли ж для жінок більш характерними рисами є чутливість, емоційність, сугестивність та

поступливість [33, с.5]. На думку Р. Дробніка, представники жіночої статі використовують слова як інструменти для вираження та дослідження своїх складних емоцій, що в свою чергу викликає у чоловіка жагу до вирішення питання або до захисту від чужих переживань. Таким чином, для жінки сама розмова і є рішенням проблеми, якщо вона може послужити покращенню її емоційного настрою [48].

Процес **міжособистісної взаємодії**, за Т.Б. Рябовою, також піддається гендерній стереотипізації. Серед позитивних рис, притаманних жінкам – поступливість, прагнення до компромісу, доброти та тактичність; чоловікам – чесність та надійність. Негативними жіночими рисами є непередбачуваність, боягузтво, нечесність, безвідповідальність та балакучість; чоловічими: надмірна твердість, що межує з черствістю, нечутливість, суворість та надмірна самовпевненість [33, с.5]. На думку Ф.С. Бацевича, під час конфліктів особи жіночого роду більш схильні до прийняття чужої точки зору та частіше відмовляються від своєї позиції. Для жінок більш важливою є загальна атмосфера комунікації та гармонійна атмосфера її перебігу [2, с. 114-115]. Р. Лакофф припускає, що маленька дівчинка може розмовляти достатньо «грубо» (досить чітко та точно) як хлопчик, але в результаті буде висміяною або розкритикованою. Таким чином, на думку Р. Лакофф, суспільство породжує та підтримує різницю у мовленнєвій поведінці чоловіків та жінок. Як результат, дівчинка, що з дитинства була вихована говорити таким чином, тим же суспільством буде звинувачена у неспроможності чітко та точно висловлювати свої думки, як це роблять чоловіки [55, с.5-6 ].

О.С. Фоменко звертає увагу на те, що жертвами мовного сексизму стають переважно жінки, але для уникнення гендерної асиметрії, розглядає дискримінацію у мові на адресу чоловіків. Так, базуючись на висновках Ю. Огеста, авторка виділяє три групи негативних відображень особи чоловічого роду у мові. По-перше, виключення чоловіків з поняття «жертва». Авторка

зауважує, що чоловіки поряд з іншими можуть стати жертвами війни або насильства та зазвичай це поняття асоціюється з дітьми та жінками. По-друге, коли справа стосується домашнього насильства, агресором частіше уявляють представника чоловічої статі, а факт того, що чоловіки також можуть зазнати негативного фізичного або психологічного впливу виключається. Через те осіб чоловічого роду часто усувають від процесу виховання дітей, що теж є дискримінацією. По-третє, для слів, що описують крадіїв та злочинців, зокрема в англійській мові, немає аналогів жіночого роду [37, с.460-476].

Вплив гендерних стереотипів на свідомість можна яскраво прослідкувати на прикладі американського графічного дискурсу. Наприкінці 90-х років культовою авторкою коміксів Г. Сімон був створений сайт з переліком усіх жіночих персонажів у коміксах, що зазнали знущань та насильницької смерті. Він названий на честь одного з випусків комікса *Green Lantern*, де для емоційного розвитку персонажа автор «вбиває» кохану головного героя. Назва сайту: 'Women in Refrigerators', бо саме там *Green Lantern* знаходить її тіло. Г. Сімон вказує, що серед героїв жіночої статі наприкінці ХХ ст. було дуже важко знайти персонажів, що не були вбиті, зґвалтовані, позбавлені сил, доведені до інвалідності, понівечені, не перейшли на сторону «зла» або не піддавались тортурам [63]. На сьогоднішній день, за спостереженнями В.П. Ільїна, засобами масової інформації сучасна (особливо західна) спільнота формує образ маскулінізованої (сильної та незалежної) жінки, про що свідчить зміна зовнішнього вигляду та поведінки героїнь [12, с.106].

Отже, гендерний стереотип є підвидом стереотипу, що зберігає всі його властивості, є суспільно сформованою та обґрунтованою думкою про норми зовнішності та поведінки на основі соціальних сподівань від представників певної статі. Характерними рисами стереотипів є оцінний характер та стабільність за рахунок єдності уявлень. Сферами гендерних стереотипів є уявлення про персональні якості, риси характеру, зовнішність, відносини між представниками

різної статі, фізичні дані, можливість займати певні посади, інтелект та здатність до навчання, а також концепти слів «фемінний» і «маскулінний», «чоловічий» і «жіночий» тощо.

У мові з представниками різної статі асоціюють такі прикметники: жінка – відповідальна, терпляча, тактична, добра, емоційна, сугестивна, непередбачувана, слабка, поступлива, та, що прагне компромісу; чоловік – сильний, твердий, надійний, рішучий, розумний, справедливий, амбіційний, витриманий, жорстокий, лютий. Завдяки таким характеристикам у літературі особи жіночого роду часто зображені слабкими та безпорадними та грають роль жертви, чоловіки ж часто виступають тиранами або агресорами.

### **Висновки до I розділу**

Гендерні дослідження є комплексом міждисциплінарних досліджень, що мають на меті дослідження статі в умовах соціалізації індивіду. З розвитком подібних досліджень у гуманітарній науці з'являються такі поняття як гендер, гендерологія, гендерлект та гендерний стереотип. Історія розвитку гендерної науки складається з трьох етапів: ранні дослідження, що характеризуються принципом андроцентричності; феміністичні дослідження, які сфокусовані на жіночих особливостях; постфеміністичний етап, для якого характерно вдосконалення наукових методів та підходів, а також уникнення гендерної асиметрії. Основними концептами гендерних досліджень є поняття «фемінний» та «маскулінний», що йдуть поряд та набувають значення тільки в процесі протиставлення.

У контексті гендерних досліджень поняття «гендер» та «стать» втрачають свою тотожність. Стать розглядається як біологічна та незмінна характеристика, натомість гендер є соціальною характеристикою, яка не є сталою, формується в процесі розвитку індивіду та не завжди відповідає біологічній статі. Риси, що приписують представникам різного гендеру варіюються в залежності від культури

та місцевих традицій, тому можуть відрізнятися в залежності від місцевості або общини.

Невід'ємною складовою дослідження гендерних особливостей є гендерні стереотипи. Основними характеристиками даного виду стереотипів є високий ступінь єдності уявлень та оцінний характер. Підгрупами гендерних стереотипів є уявлення про представників різної статі, пов'язані з діяльністю та активністю, позицією влади, когнітивною та емоційною сферами, процесом міжособистісної взаємодії. У рамках нашого дослідження ми поділяємо стереотипи на ті, що репрезентують чоловіків та жінок у мові, та ті, що стосуються їх власної мовленнєвої поведінки.

У літературі та засобах масової інформації особа жіночого роду часто постає слабкою та беззахисною, що ототожнює її з поняттям «жертва». Особи чоловічого роду, натомість, виступають у ролі агресора та частіше асоціюються зі словом злочинець, завдяки характеристикам, що йому приписують, а саме: жорстокий, лютий, рішучий. Крім того, у мові представники чоловічої статі частіше виступають агентами дії та займають місце підмета у реченні. Жінки ж є суб'єктами, над якими виконується дія та у реченні виступають у ролі додатка.

Згідно з гендерними стереотипами, мовленнєва поведінка чоловіків та жінок також має діаметрально протилежні характеристики. Чоловічому мовленню приписують прагматичність та раціональність, що, згідно стереотипів, не є притаманним жінкам. Основою для такого стереотипу служать різні пріоритети під час ведення розмови: для чоловіка важливим є результат розмови, для жінки ж більш вартісною є дружня атмосфера спілкування. Жіноча мова є більш емоційною, хоча водночас і більш стриманою, коли мова йде про вираження власної думки або незгоди з ідеями опонента. Для чоловічого мовлення характерне частіше використання лайливих слів та виразне висловлення негативних емоцій, зокрема гніву. Окрім люті чоловіки також прямо, на відміну від жінок, висловлюють свою незгоду.

## РОЗДІЛ II

### ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВЛЕННЯ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК

#### 2.1 Психофізіологічні механізми гендерних відмінностей у мовленнєвій поведінці.

Основними причинами статевого диморфізму антропологи вважають природну здатність виду до виживання завдяки розподілу обов'язків: народження дітей, захист та добування їжі. С.В. Дробишевський звертає увагу на те, що у сучасних людей в різних групах спостерігається різний рівень статевого диморфізму: в деяких групах більший, в деяких менший, але повна відсутність різниці між чоловіками та жінками неможлива [11]. Е.Н. Вайнер визначає диморфізм як багатоаспектне явище, що впливає на морфологічну та біологічну складову організму, його психологічну основу та обумовлює особливості життєдіяльності людини у суспільстві [6].

Згідно з І.С. Клециною, ліва півкуля мозку грає ключову роль у процесі мовлення, оскільки відповідає за фонетичний аналіз мови, права півкуля спрямована на розуміння контексту та відтворення емоційного забарвлення. За результатами гендерних досліджень швидкості дозрівання півкуль були отримані дані про те, що при народженні у хлопчиків більш розвиненою є права півкуля, у дівчаток – ліва. Це пояснює спостереження про те, що дівчатка швидше за хлопчиків починають говорити, а також краще читають [18, с.59].

На думку О.С. Оленко, результати анатомічних дослідження мозку чоловіка та жінки є досить суперечливими, мають поодинокий характер та ще потребують підтвердження [28]. Е.Н. Вайнер на основі функціональних особливостей мозку виділяє наступні психологічні особливості поведінки: більш виражена емоційна сфера у представників жіночої статі (пов'язана з правою півкулею мозку); різна реакція на травми мозку (особливо областей мозку, що відповідають за мовлення); відмінні нейронні ансамблі, що активізуються при вивченні іноземних мов [6].

Базуючись на дослідженнях І.М. Владімірова, О.С. Оленко стверджує, що серед осіб чоловічої статі зустрічається більше представників інтуїтивно-розумового та сенсорно-плануючого типу темпераменту, а серед жіночої – інтуїтивно-емоційного [28]. Хоча на думку І.С. Клециної передумови гендерних відмінностей мозкової організації емоційних процесів знаходяться на стадії вивчення, науковиця звертає увагу на те, що особи жіночого роду проявляють значно більшу психофізіологічну відповідь на емоційні стимули. Авторка пов'язує це з біологічними та психо-соціальними факторами [18, с.59].

Переважаючими типами акцентуацій характеру серед жінок є лабільний та психостенічний, у чоловіків – епіліптоїдний та гіпертимний типи характеру. Емоційний тип характеру, згідно з О.С. Оленко, однаково часто зустрічається у представників жіночої та чоловічої статі. Домінуючими структурами емоцій в осіб чоловічого роду є випадки, коли радість або гнів переважає над страхом. У жінок зауважується однакова схильність до гніву при умові його рівності зі страхом. Таку особливість авторка пояснює урівноваженням страху та гніву, що стримує індивіда від агресивних вчинків, відкритих конфліктів та переводить їх у більш м'які форми [28]. К. Джарретт зауважує, що жінкам притаманні наступні риси характеру: сугестивність, що пов'язана з можливістю домовлятися; невротизм, що характеризується емоційною нестабільністю та замкнутістю та пов'язаний з високим рівнем інтелекту; ентузіазм; емпатія; вихованість та дисципліна. Для чоловіків характерними є екстраверсія, відкритість новому досвіду, працелюбство, інтелект та наполегливість [52].

За дослідженнями О.В. Поплевко, жіночій мові притаманна більша у порівнянні з чоловічими показниками концентрація емоційної оцінної лексики; така ж лексика осіб чоловічого роду здебільшого є стилістично нейтральною. Завдяки особливостям характеру, згідно з авторкою, виділяємо наступні особливості мовленнєвої поведінки: чоловіки частіше стараються керувати бесідою, частіше перебивають співрозмовника та є більш категоричними у своїх

твердженнях [31]. За А.В. Кириліною, для жінок характерна наявність ілюкції невпевненості в тих ситуаціях, де сама невпевненість відсутня. Такі особливості формують у суспільстві невігідну думку про некомпетентність та недолугість представниць жіночої статі [14, с.18]

На більшу схильність жінок до тривожності та невротизму, що є причинами лабільної та нестабільної емоційної поведінки у порівнянні з чоловіками вказує О.С. Оленко. Авторка вважає, що особи жіночого роду також володіють більш розвинутою здатністю до її придушення, завдяки чому тривожність виражається у вигляді проблемної турботливості; чоловіки у подібних ситуаціях більш схильні до асоціальних вчинків, а також неадекватних емоційних проявів [28].

У рамках дослідження гендерних особливостей психології слід диференціювати поняття «агресія» та «агресивність». Згідно О.С. Оленко, агресивність є схильністю до агресивного реагування у випадку конфліктної ситуації, а агресія це власне поведінка людини в даних випадках. Авторка суперечить твердженню про більшу агресивність чоловіків, пояснюючи це тим, що жінкам притаманно пригнічувати прояви агресії завдяки розвинутій емпатії, тривожності та почуттю провини. Науковиця виділяє два типи агресії: аутоагресія, що направлена на себе та більш притаманна особам жіночої статі та гетероагресія, яка направлена на оточуючих та частіше зустрічається у представників чоловічого роду [28]. Таким чином, згідно з О.В. Поплевко чоловіки дуже часто використовують негативну оцінку, стилістично знижену та лайливу лексику, в той час як жінки інтенсифікують позитивну оцінку. Крім того, О.В. Поплевко виділяє наступні особливості мови: 1) чоловіки частіше використовують іменники та прикметники, жінки – дієслова; 2) жінки використовують більше якісних, чоловіки – відносних прикметників; 3) чоловіки частіше за жінок використовують дієслова доконаного виду активного стану [31].

Іншою фізіологічною характеристикою, що характеризує комунікативну поведінку, є міміка та жести. О.В. Кирилова зазначає, що в цілому чоловіки та

жінки використовують однакові невербальні засоби комунікації, але з різною частотою та інтенсивністю. Так, у жінок за частотою використання переважаючими є міміка обличчя та рухи головою, у чоловіків – рухи руками та міміка. Крім того, авторка звертає окрему увагу на те, що чоловіки частіше рухають плечима, розмовляючи [17, с.244].

Міміку, К.М. Ліхейн визначає важливою частиною спілкування, що допомагає зрозуміти емоції мовця. Двома основними факторами, які визначають мімічну поведінку є біологічна стать, котра включає фізіологічні особливості, та вплив гендерної соціалізації, що варіюється в залежності від місця проживання та культури. Порівнюючи чоловічу та жіночу міміку, авторка виділяє чотири головні відмінності. По-перше, особи чоловічої статі частіше та більш виражено задіюють брови та зону лоба, області куточків рота та верхню губу при вираженні здивування, розпачу, щастя та відрази. По-друге, у жінок більш виражена активність дзеркальних нейронів, що активуються у разі, коли людина або тварина спостерігає рухи інших навколо себе. По-третє, в процесі комунікації у жінок спостерігається вища активність зони хребта, що свідчить про більш інтенсивний нейронний стимул, що спонукає м'язи до руху. Останньою відмінністю є велика кількість тестостерону у чоловіків, що значно знижує мімічну активність [56, с.35].

Іншою фізіологічною відмінністю, що формує комунікативну поведінку є голос. С. Ватсон зазначає, що в цілому тональність голосу жінок є на октаву вищою, ніж у чоловіків. За словами авторки, це зумовлено більш інтенсивним виділенням тестостерону, домінуючого гормону у чоловіків, що в період статевого дозрівання робить голосові зв'язки більш довгими та товстими. Низький голос лунає гучніше та більш авторитетно, що додає вагомості словам оратора. Мовлення осіб жіночої статі натомість часто є нервовим та різким, коли вони мають на меті підкреслити важливі моменти у мовленні, тому що підвищують тон свого від природи високого голосу [66]. Однак Д. Робсон констатує, що у

порівнянні з минулими роками, голос сучасних жінок став набагато нижчим. Науковець звертає увагу на властивість голосу ставати нижче з віком. Автор стверджує, що для здобуття впливових політичних посад, представницям жіночої статі часто слід «тренувати» голосові зв'язки для зниження тональності. Таким чином, низький голос є показником вищого соціального рангу, але менш привабливим для представників протилежної статі [61].

Окрім голосу чоловіче та жіноче мовлення має також незначні відмінності у вимові. Т.М. Норець вказує, що за результатами досліджень чоловіча мова є вираженою лексично, жіноча – фонетично. Як зазначає авторка, для чоловіків більш характерна наполегливість, прагнення утримувати ініціативу у розмові, вимогливість та авторитарність, жінки, навпаки, є більш консервативними та частіше зберігають регіональні ознаки вимови. Соціальний статус мовця тісно пов'язаний зі стилем вимови, тому причиною вживання більш престижних форм жінками характеризує їх прагнення до самоствердження в суспільстві за рахунок високої комунікативної компетенції [27, с.64-65].

Що стосується інтонації, А.К. Павлова констатує існування розповсюдженого твердження про притаманність жінкам висхідної інтонації, що свідчить про їх невпевненість та некатегоричність. Таку інтонацію характеризують як більш емоційну, що спонукає до співчуття та довіри. Однак на основі сучасних досліджень авторка виділяє тенденцію, згідно якої інтонаційні конструкції, що мають спадний рух основного тону, однаково притаманні представникам протилежної статі. Не дивлячись на це, інтонації чоловіків та жінок все ж відрізняються. Для жінок більш характерними є варіативність та несталість мелодичного малюнку мови, чоловіки ж віддають перевагу основним типовим типам шкал. За дослідженнями А.К. Павлової, жінки, що прагнуть зайняти престижну політичну позицію або здобути впливовості у суспільстві, міняють наступні особливості своєї комунікативної поведінки: 1) використовують базисні типи шкал, прагнуть до одноманітності мелодичного малюнку; 2)

намагаються говорити нижчим тоном; 3) використовують більшу кількість багатозначних пауз; 4) намагаються повністю виключити паузи невпевненості; 5) уникають занадто емоційних висловлювань. Таким чином, впливові жінки намагаються наслідувати мовленнєву поведінку чоловіків, що призводить до зниження різниці між мовленням представників різної статі [29, с.341-344].

Отже, основними факторами, що впливають на мовленнєву поведінку є будова та робота мозку, яка впливає на розвиток комунікативної компетенції у дітей та схильності до вивчення іноземних мов; перевага інтуїтивно-емоційного темпераменту у жінок, що є причиною багатої різноманітності емоційної оцінної лексики; здатність до придушення агресії, що у жінок виражається у надмірній турботливості; агресивність чоловіків, що сприяє більш яскравому та активному вираженні негативних емоцій; будова голосових зв'язок, що обумовлюють різну висоту тону та як наслідок різне сприйняття сказаного.

## **2.2 Проблеми гендерної комунікативної поведінки.**

Основними аспектами гендерної проблематики в комунікації, за висновками О.С. Фоменко, є, по-перше, відображення чоловіка та жінки у мові, де ми маємо справу з мовою, як системою; по-друге, дослідження відмінностей у комунікативній поведінці представників різної статі, де основною є мовленнєва діяльність або реалізація мови на практиці [37, с.454]. Н.М. Гоца зауважує, що не дивлячись на значні відмінності чоловічих та жіночих характеристик, поняття «чоловіча мова», «чоловіче мовлення» та «маскулінність» набувають свого значення лише за умови наявності «жіночої мови», «жіночого мовлення» та «фемінності» [9, с.56]. Цей факт робить неможливим дослідження виключно жіночої мови окремо від чоловічої.

Феміністична лінгвістика, на думку О.І. Горошко, вплинула на розвиток та становлення гендерних досліджень та, зокрема, на гендерну проблематику. Завдяки прагненню феміністок до змін мовлення та мовної системи тема гендерних лінгвістичних досліджень здобула актуальність та привернула увагу

науковців, з'явився ряд нових понять та в деякій мірі розширилися концепти вже відомих термінів. Вивчення гендерних особливостей комунікативної поведінки розширило теорію мовленнєвих актів, стало причиною для виникнення нових практик та методів дискурсивного аналізу. Розширення та вдосконалення методологічного апарату в період феміністичних досліджень допомогло установити зв'язки з низкою інших дисциплін [8].

Н.М. Гоца виділяє наступні підходи до вивчення гендерних особливостей мови та мовлення: підхід чоловічого домінування, підхід культурних розбіжностей, підхід дефіциту та динамічний підхід [9, с.57]. До прихильників підходу чоловічого домінування відносять Д. Спендер, що розглядає мову та мовленнєву поведінку, базуючись на ідеях про «невидимість» жінки, домінування чоловічих поглядів на дефініції слів, різницю у комунікативній поведінці зумовлену вищим соціальним статусом представників чоловічої статі [64].

Підхід культурних розбіжностей є характерним для робіт Д. Таннен [35] та Дж. Коатс [19]. Особливістю цього підходу є більш детальна увага до жіночої мови, та, крім її дослідження, також відбувається присвоєння їй позитивної оцінки. Прихильники такого підходу відносять представників різної статі до різних субкультур та відмінності, притаманні мовленню, вважають результатом соціалізації [9, с.57].

Основоположницею підходу дефіциту Н.М. Гоца вважає Р. Лакофф, що відокремлює жіночу мову як окреме явище [55]. За словами авторки, такий підхід піддається критиці, тому що його прихильники вважають, що мати високий статус та вплив можуть тільки носії «чоловічої мови».

Найбільш сучасним підходом, на думку Н.М. Гоци, є динамічний. За словами авторки, для цього підходу характерним є визначення пріоритетних аспектів діяльності та активності у комунікації. Даний підхід, на відміну від попередніх, розглядає гендер як нестатичну соціальну категорію та включає

можливість мовця самостійно формувати гендерну мовленнєву поведінку [9, с.57-58].

Отже, усі з перерахованих вище підходів мають право на життя та можуть використовуватися окремо, але краще працюють у комбінації, що підвищує ефективність та глибину дослідження мовленнєвих явищ.

### 2.3 Функціонування вигуків у сучасній англійській мові.

Головною метою використання вигуків зазвичай вважають вираження емоцій мовця, таких як радість, сум, здивування, гнів, розпач, але Г. Сойер серед їх функцій окремо виділяє прощання та привітання, вираження згоди, незгоди або іншої реакції, команди та привернення уваги. Часто один і той же вигук, за словами автора, може служити для вираження різних емоцій [62, с.158].

Наприклад:

– Хані роздратована з приводу недоречного, на її думку, затримання (рис. 2.1):

*'Come on, Mark!'* [77, с.5];

у другому – запрошення Ніку швидше піти з місця злочину (рис. 2.2):

*'Come on, let me get you home.'* [77, с.5];

відчай Супермена з приводу непідйомної ваги та розмірів монстра (рис. 2.3):

*'Come on....'* [79, с. 45]

Г. Сойер визначає вигуки як феномен, що характерний переважно для усної мови та на письмі може зустрічатися лише з метою імітації діалогу. Крім того, як пише автор, вигуки за значенням можуть бути еквівалентами цілих речень [62, с.158]. Наприклад,



Рис. 2.1. Роздратування



Рис. 2.2. Запрошення



Рис. 2.3. Відчай

фраза, яку промовляє один з отруєних Тетяною гостей на вечірці, є аналогом речення *‘I feel bad’* (рис. 2.4):

*‘Oh, God –’* [75, с.15];

– у другому Наташа використовує вигук, закликаючи Шерон говорити тихіше, що еквівалентне *“Be quiet!”* (рис. 2.5):

*‘Shh.’* [75, с.10]

Окремо виділяючи вигуки-імперативи, Н.Г. Коротун вважає їх менш численними, ніж емоційні вигуки. Вигуки імперативи зазвичай не виражають жодної емоції, а лише підсилюють вимогу чи прохання. Наприклад: вимога Супермена заспокоїтися (рис. 2.6):

*‘Lord! Everyone chill!’* [72, с. 12],

де *‘Lord!’* є вигуком імперативом.

На думку Н.Г.Коротун, вигуки не можна віднести ні до лексичних одиниць, ні до слів, що мають свою функцію, оскільки, за словами авторки, вони не мають чітких властивостей, характерних для цих груп [21, с.52].

За даними нашого дослідження деякі вигуки мають вузьке значення та не можуть бути використаними в якості вираження різних емоцій. Наприклад:

Брюс Беннер застерігає Капітана Марвел від рішучих дій (рис. 2.7):

*‘Warning!’* [73, с.20]



Рис. 2.4. Аналог речення *“I feel bad”*



Рис. 2.5. Аналог речення *“Be quiet!”*



Рис. 2.6. Підсилення вимоги



Рис. 2.7. Попередження

Отже, основними функціями вигуку, крім виявлення емоцій, є волевиявлення мовця, виказування реакції, згоди або незгоди, підсилення вираженого у реченні прохання, наказу чи вимоги. Серед вигуків зустрічаються такі, що мають одне конкретне значення та можуть бути використаними лише в певних ситуаціях і ті, які мають низку значень, що тлумачаться в залежності від контексту та ситуації.

### 2.3.1. Статус вигуків у граматичній системі сучасної англійської мови.

Прагматичні особливості вживання вигуку, їх морфологічна простота та синтаксична відокремленість служать доказами того, що вигуки відносяться до невербальної поведінки. Так наприклад, І. Гофман відносить вигуки до соціокомунікативної сфери та визначає їх як один зі способів кодування інформації окремо від прямої або непрямой мови [51, с.127]. О.О. Потєбня поділяє звуки, якими ми можемо виражати свої думки та почуття на дві групи: вигуки-звуки, що характеризують вираження людських емоцій та слова у їх власному сенсі. У якості доказу того, що вигуки не є словами, автор наголошує на властивості вигуків втрачати свою іллокутивну функцію без тону та міміки. Так, в не залежності від тону, яким було сказане, слово зберігає своє семантичне значення, а вигуки без інтонації або виразу обличчя взагалі втрачають свій сенс та інформацію, яку вони повинні були донести до співрозмовника. О.О. Потєбня називає вигук миттєвим відгомонам душі, тому що він не зберігає свого значення, в той час як слово незалежно від наших асоціацій та емоцій завжди несе в собі певну інформацію [32, с.88-96]. Так, наприклад вигук ‘*Damn!*’ в залежності від контексту, інтонації та міміки набуває різних значень: – здивування Ханні Вест від несподіваного шуму (рис.2.8):

‘*Damn!*’ [77, с.21];

– Мімі роздратована не досить плідною на її думку роботою Хані та неспроможністю самотійно зав’язати пов’язку на пораненій руці (рис. 2.9):

'Damn!' [77, с. 10]

Базуючись на висновках О. Болінгера про походження вигуків від невербальних жестів, що виникли в результаті сформованих особливостей фізіології мовного апарату, К. Аймер порівнює їх з невербальною поведінкою. На прикладі посмішки, авторка показує, що в залежності від контексту її значення може варіюватися від вираження задоволення до прояву ввічливості, що також є характерним для вигуків [41, с.100-101].

Однак крім звуків серед вигуків також зустрічаються повнозначні слова. Ф. Амека відносить вигуки до частин мови та поділяє їх на первинні та вторинні. Первинними вигуками є звуки (*non-words*), які в рамках своєї дистрибуції несуть власне значення. Автор порівнює такі вигуки з вокальними жестами, що виражають настрій, емоції, ментальний стан, відношення до ситуації або реакцію на неї. Наприклад: несвідома реакція перехожого на несподіване хитання підлоги (рис. 2.10):

'Yow!' [79, с. 17]

До вторинних вигуків автор відносить слова, що окрім звичного семантичного значення, можуть набувати значення для вираження відношення до ситуації або стан. До таких вигуків відносяться крики тривоги та вигуки для привернення уваги, слова обіцянок та табу та інші, що використовуються з емоційним забарвленням



Рис. 2.8. Несподіванка

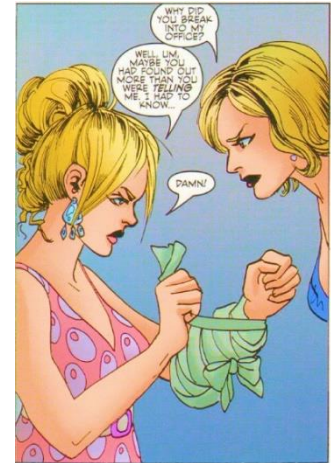


Рис. 2.9. Роздратування



Рис. 2.10. Первинний вигук



Рис. 2.11. Вторинний вигук

[42, с.105-111]. Наприклад: подружка Ніка з ентузіазмом погоджується підіграти йому та зобразити озброєного солдата (рис. 2.11):

*'Sure! Karow, pow!'* [76, с.22]

На відміну від Ф. Амеки, Л.В. Щерба відносить вигуки до основних частин мови та виділяє декілька проблемних аспектів стосовно ідентифікації їх у мовленні. Автор характеризує вигук як частину мови, що формально визначається відсутністю зв'язків з іншими частинами речення або синтаксичною відособленістю, та значення якої зводиться до «емоційності». Спорідненими до вигуків автор вважає кличний відмінок та наказову форму дієслова [40, с.77-100]. Слід відзначити, що деякі військові команди та команди, притаманні працівникам певних професій, все ж відносять до вигуків. Так наприклад, команди режисера *'Action!'*, *'Cut!'*, *'Speed!'* є вигуками [49, с.2].

У нашому фактичному матеріалі також зустрічаються вигуки, що є омонімами дієслів у наказовій формі. Наприклад: Спайдермен віддає наказ про припинення атаки (рис. 2.12):

*'Hold your fire!'* [74, с.9]



Рис. 2.12. Команда

Д. Бібер відносить вигуки до слів-вставок (*inserts*). Цю групу він поділяє на основні групи: вигуки (*interjections*), дискурсивні маркери (*discourse markers*), форми відповіді (*response forms*). Слідом за Д.Біббером визначаємо слова-вставки як відокремлені слова, що характеризуються нездатністю вступати в синтаксичні відношення з іншими структурами, які, однак, можуть вступати в просодичний зв'язок з частинами більших конструкцій та, таким чином, розцінюватися як їх частина. Науковець ставить під сумнів відношення деяких вигуків (*ugh, oh*), форм відповіді (*uh huh, mhm*) та форм сумніву (*mm, uh*) до слів взагалі. Автор виділяє наступні риси, характерні для слів-вставок: не є частиною більших граматичних структур та є відокремленими; можуть бути у просодичному зв'язку з більш

складними граматичними структурами, тобто належати до додаткової системи фонетичних засобів, що не відокремлюються при діленні мовлення на фонемі; переважно є морфологічно простими; є омонімами слів, що відносяться до частин мови; не мають семантичного значення, значення визначається прагматичною функцією. Серед слів-вставок вигуки визначаються наступними характеристиками: мають окличну інтонацію та виражають емоцію людини, що говорить [43, с.1082-1083].

Г. Соєр відзначає, що вигуки прийнято вважати фонетично та морфологічно неправильними (*irregular*). Однак автор звертає увагу на те, що така властивість зовсім не характерна для вторинних вигуків та є суперечливою для первинних [62, с.158]. Зважаючи на синтаксичну відокремленість вигуків, Г.Соєр, однак, визначає наступні закономірності їх місця у реченні: вони частіше зустрічаються на початку речення та при усному мовленні часто мають інтонацію, що значно відрізняється [62, с.158]. Наприклад: знервована науковиця скаржиться на технічні неполадки в умовах коли кожна секунда має значення (рис. 2.13):

*'Dammit! I can't get in this way.'* [74, с.14]

Базуючись на матеріалі нашого дослідження, слідом за О.В. Малярчук, визначаємо вигук як самостійну частину мови, що займає окреме місце та не відноситься ні до повнозначних, ні до службових частин та за своїм значенням може бути еквівалентом речень або цілісних висловлювань [24, с.96].

Отже, вигуки займають окреме місце в системі мови та не відносяться до повнозначних або службових частин мови, є синтаксично відокремленими, виражають емоцію або волю людини, що говорить, мають окличну інтонацію та



Рис. 2.13. Синтаксична відокремленість

виключно прагматичну компетенцію, що, крім контексту, залежить від тону, міміки, настрою та гучності висловлювання. Первинні вигуки походять від невербальних жестів, зумовлені фізіологією мовленнєвого апарату, є морфологічно простими, можуть знаходитися у просодичному зв'язку з більш складними граматичними конструкціями. Вторинні вигуки є словами, до яких, зокрема, відносяться команди притаманні працівникам окремих професій, слова обіцянок та слова, що мають сильне емоційне забарвлення та окличну інтонацію (у цьому випадку вторинні вигуки виступають омонімами слів, що належать до частин мови).

### 2.3.2. Класифікація вигуків.

На основі класифікації вигуків Ф. Амеки, К. Годард поділяє їх на групи [50]:

**первинні шумоподібні**, наприклад: тяжкий видих Спайдермена від падіння (рис. 2.14):

*'Hnf!'* [73, с.7];

**первинні слово-подібні**, такі як: незадоволення Спайдермена від несподіванної атаки Мунбоя (рис. 2.15):

*'Whoa, whoa, whoa, slow down, Tarzan!'* [73, с.15];

**вторинні** (або ідентичні з іншими словами): попередження Сингулярності про небезпеку, що наближається (рис. 2.16):

*'Look out!'* [82, с.13]

С.А. Омонтунде та С.О. Аглебеоба уточнюють класифікацію первинних вигуків в залежності від їх ролі у тексті [60, с.82-88]. У нашій роботі



Рис. 2.14. Первинний шумо-подібний вигук



Рис. 2.15. Первинний слово-подібний вигук



Рис. 2.16. Вторинний вигук

погоджуємося з висновками С.А. Омонтунде та С.О. Аглебеоби та на основі нашого дослідження виділяємо наступні групи первинних вигуків:

- реакція на пригаданий факт або спонтанний спогад: Джакс-ур намагається пригадати ім'я незнайомця і тим самим виказує зневагу, оскільки Рогол Заар щойно представився (рис. 2.17):

*'Ah. A well-referenced stranger. Who are you again?'* [72, с.10];

- демонстрація повної згоди: Супермен з радістю погоджується вислухати ідею Джона (рис. 2.18):

*'Oh. Okay. I like your ideas'* [70, с.18];

- вираження здивування: для Лайввайр є несподіваним знайти вчених, зайнятих роботою у лабораторії (рис. 2.19):

*'Oh there you are, you sanctimonious sons of @\$%^'* [72, с.18];

- демонстрація захоплення: дівчинка з симпатією реагує на появу собаки (рис. 2.20):

*'Oh, my goodness!'* [75, с.26];

- маркер емоції розчарування або відсутності інтересу до сказаного співрозмовником: реакція Шерон, що не зацікавлена у повторенні пригоди (рис. 2.21):

*'Oh, we are never doing this again.'* [75, с. 27];

- вигуки, що ілюструють відчай: Супермен у відчаї відмовляється прийняти, що його рідна планета майже знищена (рис. 2.22):



Рис. 2.17. Пошук спогадів



Рис. 2.18. Згода



Рис. 2.19. Сюрприз



Рис. 2.20. Симпатія



Рис. 2.21. Незацікавленість

'Oh no.' [70, с.23];

- підкреслено негативна відповідь: Пітер Паркер завзято заперечує зауваження Капітана Марвел про її занадто жорстку поведінку (рис. 2.23):

'Pfft. No, no...' [74, с.20];

- індикатор попередження про небезпеку: Робін демонстративно кричить від страху (рис. 2.24):

'Ahhh!' [73, с. 8]

У залежності від ролі вигуків у мові Д. Урікова пропонує принципово іншу класифікацію, виділяючи наступні групи: маркери емоцій (*emotional markers*), зворотний канал (*back-channel*), маркери переконання (*veracity markers*), спогадо-пошукові маркери (*memory-retrieval markers*), маркери займання позиції (*take-up*), маркери дії (*action markers*), маркери відновлення (*repair markers*) [65, с. 110-111].

**Емоційні маркери** виражають почуття, стан або реакцію, наприклад: Мімі у захваті від чудової зовнішності Хані (рис. 2.25):

'*Fabulous! You could have two left feet and nobody would care.*' [76, с.10]

Маркери емоцій також є сигналом про реакцію мовця на отриману інформацію, наприклад: людина з натовпу з ентузіазмом підтримує ідею Велвет провести антивоєнну демонстрацію (рис. 2.26):



Рис. 2.22. Відчай



Рис. 2.23. Підкреслено негативна відповідь



Рис. 2.24. DeConnick p.8



Рис. 2.25. Захоплення



Рис 2.26. Ентузіазм



Рис. 2.27. Розуміння ситуації

*'Cool! Let's do it!'* [76, с.20]

**Маркери зворотного каналу** характеризують ступінь розуміння сказаного: реакція Міс Марвел на появу

Капітана Героя, коли раптом вона розуміє, що все визнання та лаври дістануться йому (рис. 2.27):

*'Oh. Great.'* [80, с.9]

**Маркери переконання** служать для привернення уваги співрозмовника, роблять мовлення більш виразним та природним, наприклад: схвильований викрик Хані, яка раптом зрозуміла, що антивоєнна демонстрація перетворюється на акт вандалізму (рис. 2.28):

*'Hey! You can't do that!'* [76, с.21]

**Спогадо-пошукові маркери** зазвичай виділяють несподівано пригадані факти, наприклад: Хані раптом пригадує, що не працювала раніше на подібній посаді (рис. 2.29):

*'Hold on, I have no experience.'* [76, с.7]

**Маркери займання позиції** слугують для зворотного зв'язку та сигналізують про бажання співрозмовника виразити свою точку зору з певної теми або додати важливу актуальну інформацію [65, с. 110-111], наприклад: Спайдермен, привертає увагу Робін, маючи на меті отримати перевагу для своєї команди (рис. 2.30):

*'Hey! Hey! Down here!'* [73, с.19]



Рис. 2.28. Привернення уваги



Рис. 2.29. Пошук спогадів



Рис. 2.30. Займання позиції



Рис. 2.31. Вокальний жест



Рис. 2.32. Відновлення розмови

**Маркери дії** порівнюються з жестами, що призначені для виконання нелінгвістичних завдань, наприклад: дівчина з натовпу підсилює викриком свій жест рукою, вказуючи на капітана Героя (рис. 2.31):

*'Look!'* [80, с.7]

**Маркери відновлення** допомагають мовцю виправити речення або закінчити його і розпочати нове: Міс Марвел від несподіванки розгубилася, тому врешті вибрала привітання у якості початку розмови (рис. 2.32):

*'Ah, I, um — hi?'* [68, с.9]

Наступна класифікація базується на властивості вигуків виражати емоції, не називаючи їх. Слідом за В. Йованович, поділяємо вигуки відповідно за емоціями [54, с.17-28]:

- **злість**: реакція Супермену на невтішні новини у газеті (рис. 2.33):

*'Damn it!'* [70, с.14];

- **роздратування**: реакція Кайла Лакон на зухвале прохання Дедпула оплатити штраф за те, що не повідомив важливу інформацію про жертву, замовляючи вбивство (рис. 2.34):

*'Nah, I ain't paying you a single penny more.'* [85, с. 12] ;

- **ствердження**: розмовляючи сам з собою у в'язниці, Спайдермен констатує те, що бачить та сам підтверджує свої спостереження з цікавістю (рис. 2.35):

*'Uh-oh.'* [85, с.9];

- **презирство**: один з мародерів роздратовано відповідає на зауваження (рис. 2.36):



Рис. 2.33. Злість



Рис. 2.34. Роздратування



Рис. 2.35. Ствердження



Рис. 2.36. Презирство

*'Oh my God, I hate you.'* [72, p. 20];

- **відраза:** реакція одного зі шкільних хуліганів на перетворення хлопчика Вейда Вілсона на супер-героя Дедпула (рис. 2.37):



Рис. 2.37. Відраза

*'Blaaarrg!'* [85, p. 26];

- **ентузіазм:** радість Дедпула з приводу можливості боротися за правду та справедливість (рис. 2.38):



Рис. 2.38. Ентузіазм

- **страх:** реакція Шабан на монстра, що напав на міс Марвел (рис. 2.39):

*'Oh geez.'* [80, с. 21];



Рис. 2.39. Страх

- **нетерплячість:** Капітан Марвел спонукає Спайдермена до розмови та прагне дізнатися його таємницю (рис. 2.40):

*'Chicken, come on ...'* [73, с.5];



Рис. 2.40. Нетерплячість

- **обурення:** злодій роздратовано вказує офіцеру поліції на його необачність (рис. 39):

*'Ow! Watch the hands!'* [80, с. 10];

- **радість:** дівчина радіє тому, що несподівано зустріла на вулиці свого кумира – міс Марвел (рис. 2.41):



Рис. 2.41. Обурення

*'O-M-G. Ms. Marvel? Is that you?'* [67, с. 6],

де 'O-M-G' є скороченням від 'Oh my God!';

- **страждання:** викрик Спайдермена від болю (рис. 2.42):

*'Aaagh!'* [73, p. 7];



Рис. 2.42. Радість

- **жаль:** Нік розуміє, що Велвет була випадково застрелена під час жарту (рис. 2.43):

*'Velvet <sob> Oh my God, Velvet!'* [77, p. 3];

- **задоволення:** Дедпул у захваті від гри актора (рис. 2.44):

*'Damn. That is some oscar-winning sniffs this actor is throwing on top of his hot as %\$@&# screen-play!'* [85, с.2];

- **полегшення:** Спайдермен бачить, що йому на допомогу йде Девіл (рис. 2.45):

*'Ooh-kay! Devil's got this.'* [74, p. 8];

- **сум:** відповідь тітоньки Мей на докори сумління Пітера, який звинувачує себе у смерті дядька (рис. 2.46):

*'Oh, Peter... I'll hear none of that...'* [81, p. 8];

- **несподіванка:** реакція монстра на те, як несподівано іграшковий пістолет Дедпула, перетворюється на велику та складну гармату (рис. 2.47):

*'Huh?'* [86, p. 10];

- **симпатія:** здивування та розчулення дівчини, що вперше побачила Сингулярність (рис. 2.48):

*'Oh my Gosh! It's so cute!'* [82, с. 13],

де "Gosh" є заміною для табуйованого слова "God";

- **тріумф:** демонстрація Керол Денверс її нового гелікоптера, придбанням якого вона дуже пишається (рис. 2.49):



Рис. 2.42. Страждання



Рис. 2.43. Жаль



Рис. 2.44. Задоволення



Рис. 2.45. Полегшення



Рис. 2.46. Сум



Рис. 2.47. Несподіванка

*'Ta-daaaa! Isn't she a beauty?'* [73, с. 3];

- **інтерес:** відповідь Спайдермена на прохання Мунбоя допомогти йому та його людям (рис. 2.50):

*'A-ha! Mutant, raptors... Cyborg triceratops... Souped-up steggies...'* [74, с. 10]

У ході нашого дослідження ми дійшли висновку, що найбільш повною, зважаючи на корпус нашого матеріалу, є класифікація О.В. Малярчук. За словами авторки, до вигуків також відносяться деякі з формул мовленнєвого етикету (привітання, прощання, вибачення, привернення уваги, заповнення пауз, вітання зі святом) [24, с.98]. Отже, наш корпус робить можливим виділити такі групи:

- **привітання / прощання:** вітання-реакція Жінки Халк на емоційні обійми Сингулярності (рис. 2.51):

*'Wow! Hi! Hey!'* [82, с.16];

- **привернення уваги:** прохання Жінки Халк до Ніко Мінору заспокоїтися та вислухати її (рис. 2.52):

*'Listen, we said we are sorry.'* [83, с.10];

- **заповнення пауз:** пауза хезитації через непорозуміння між Суперменом та Флешем (рис. 2.53):

*'Well, I didn't get the new fortress housewarming party invite',*

*'Well, you don't have to be here now, Barry, I'm here.'* (2, 20);

- **вибачення:** Робін перепрошує, що під час польоту порушила безпечну допустиму відстань до літака (рис. 2.54):

*'Sorry! Sorry!'* [73, с.6];



Рис. 2.48. Симпатія



Рис. 2.49. Тріумф



Рис. 2.50. Інтерес



Рис. 2.51. Привітання



Рис. 2.52. Привернення уваги

- **урочисті промови:** Тетяна закликає гостей підняти келихи та випити за смерть Чорної Вдови (рис. 2.55):

*'Salut!'* [75, с.14]

Формули мовленнєвого етикету О.В. Малярчук відносить до вигуків-експресивів, що виражають емоційний стан. За словами авторки, дана група не обмежується лише цими формулами та поділяється за емоціями на позитивні (радість, піднесення, радісного хвилювання, симпатії, полегшення, задоволення, тощо) та негативні (жаль, хвилювання, неприємні відчуття, збентеженість, розчарування, презирство, огиду, фізичний і душевний біль, тощо) [24, с.98-99]. Таким чином, слідом за авторкою та згідно даних нашого фактичного матеріалу, виділяємо наступні групи вигуків-експресивів:

- **позитивні емоції:** Лойс Лейн радіє, що Супермен повернувся після важкої та відповідальної місії (рис. 2.56):

*'Thank heaven!'* [79, с.25];

- **негативні емоції:** обурення Дедпула з приводу того, що всі популярні супер-герої окрім нього мають драматичну та трагічну передісторію становлення (рис. 2.57):

*'Dammit! I really don't have a sympathetic backstory at all!'* [85, с.31]



Рис. 2.53. Заповнення пауз



Рис. 2.54. Вибачення



Рис. 2.55. Тост



Рис. 2.56. Радість



Рис. 2.57. Обурення

Крім емоцій мовця, за словами О.В. Малярчук, вигуки також можуть виражати психічний стан (здивування, сюрприз, схвильованність, нетерпіння тощо) або прохання з різними іллокутивними силами [3, с.98-99]:

- **психічний стан:** нетерплячість Дедпула, який благає свій пістолет запрацювати (рис. 2.58):

*‘C’mon, Wade! You wanted your big event, right?’* [86, с.4];

- **прохання:** благаання злочинця про милосердя з боку супер-героя (рис. 2.59):

*‘No! Please!’* [80, с.14].

Згідно з дослідженнями О.В. Малярчук, крім вираження емоцій, вигук також допомагає волевиявленню мовця, виразити свою згоду або незгоду, спонування до дії або її припинення:

- **волевиявлення мовця:** наказ Супермена, що є вищим за статусом ніж грабіжники, залишити викрадені речі (рис. 2.60):

*‘Put it down! Cut it out! Now!’* [72, с.19];

- **згода:** погодження Єллі Фимістер з твердженням Дедпула (рис. 2.61):

*‘Oh, yeah. I’m sure he’s just fine’* [85, с.31];

- **незгода:** Дедпул заперечує твердження про свою невисоку зарплатню (рис. 2.62):

*‘What? No. It’s...no.’* [85, с.15];

- **спонування до дії:** заклики вождя Тамаранців відстоювати свою землю (рис. 2.63):



Рис. 2.58. Нетерплячість



Рис. 2.59. Благаання про милосердя



Рис. 2.60. Наказ



Рис. 2.61. Згода

*'For Tamaran!!!'* [71, с.5];

- спонукання до припинення дії: Міс Марвел закликає нападницю зупинитися (рис. 2.64):

*'Stop!'* [80, 17]

Погоджуємося з Т.Л. Коваль у тому, що основною функцією емоційних маркерів є експресивна, що дає можливість перетворити суб'єктивні внутрішні почуття та переживання на доступну для сприйняття форму. Крім того, вигуки-експресиви роблять подану інформацію більш виразною, дієвою та яскравою [20, с.474-475]. За О.В. Малярчук, вигуки, що виражають емоції, є виключно контекстуально-обумовленими та завжди орієнтованими на адресата [24, с.98], яким, за даними нашого фактичного дослідження, може виступати сам мовець або неживий предмет.

Отже, вигуки поділяються на первинні, що є фонетично простими, та вторинні, словоподібні. Оскільки вигуки є полісемантичними, то основним критерієм їх класифікації виступає прагматичний аспект. Розглядаючи вигуки як дискурсійні маркери, їх поділяють на: маркери емоцій, зворотній канал, маркери переконання, спогадо-пошукові маркери, маркери займання позиції, маркери дії, маркери відновлення. Зважаючи на домінуючу експресивну функцію, вигуки також поділяють за емоціями. Окрім властивості виражати почуття мовця вигуки можуть використовуватися у якості підсилення наказу, виказування реакції, показниками стану мовця та вираження згоди або незгоди.



Рис. 2.62. Незгода



Рис. 2.63. Заклик до дії



Рис. 2.64. Спонування до припинення дії

## Висновки до II розділу

Отже, до психофізіологічних факторів, що впливають на мову та мовлення представників різних статей? відносяться будова та робота мозку, а також особливості мовного апарату. Відмінності у мовній та мовленнєвій поведінці помітні з дитинства: дівчатка швидше за хлопчиків починають говорити та мають схильність до вивчення іноземних мов. У старшому віці у жінок спостерігається більша схильність до вживання емоційної позитивної оцінної лексики, що є результатом переваги інтуїтивно-емоційного темпераменту. Представники різних статей по-різному виражають свою агресію: чоловіки демонструють її яскраво та нестримно, жінки ж намагаються трансформувати та приховати її, завдяки чому виражають її у якості надмірної турботливості. На сприйняття та розуміння сказаного також впливає висота голосу та тон. Завдяки більш товстим та жорстким голосовим зв'язкам чоловіча мова звучить більш переконливо та впливово.

Основними аспектами дослідження гендерної проблематики є відображення представників різних статей у мові та дослідження їх власної мовленнєвої поведінки. Серед існуючих підходів виділяємо наступні: підхід чоловічого домінування, культурних розбіжностей, дефіциту та динамічний підхід. З метою отримання найбільш точних результатів, уникнення помилкової кореляції та гендерної асиметрії найбільш ефективним є застосування декількох підходів одночасно.

Дослідження вигуку у гендерному аспекті дозволяє проаналізувати комунікативну поведінку жінок та чоловіків у різних обставинах та почуття, що вони переживають, оскільки основною функцією вигуку є експресивна. Крім виявлення емоцій, вигуки часто слугують у якості демонстрації реакції волі, згоди або незгоди та підсилення прохання, наказу чи вимоги.

У системі мови вигуки займають окреме місце та не відносяться до повнозначних або службових частин мови, є синтаксично відокремленими,

виражають емоцію або волю людини, що говорить, мають окличну інтонацію та виключно прагматичну компетенцію, що, крім контексту, залежить від тону, міміки, настрою та гучності висловлювання. Первинні вигуки походять від невербальних жестів, зумовлені фізіологією мовленнєвого апарату, є морфологічно простими, можуть знаходитися у просодичному зв'язку з більш складними граматичними конструкціями. Вторинні вигуки є словами, до яких, зокрема, відносяться команди, притаманні працівникам окремих професій, слова обіцянок та слова, що мають сильне емоційне забарвлення та окличну інтонацію (у цьому випадку вторинні вигуки виступають омонімами слів, що належать до частин мови).

Оскільки вигуки є полісемантичними, то основним критерієм їх класифікації виступає прагматичний аспект. У якості дискурсивних маркерів вигуки поділяють на маркери емоцій, зворотній канал, маркери переконання, спогадо-пошукові маркери, маркери займання позиції, маркери дії, маркери відновлення. Вигуки також поділяються в залежності від іллокутивної мети на вигуки-експресиви (виражають емоції), виуки-директиви (служать для волевиявлення), вигуки, що виражають психічний стан та вигуки-реквестиви (виражають прохання з різними іллокутивними силами)

## . РОЗДІЛ III

### ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ВИГУКУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ

#### 3.1 Вигук як гендерна особливість комунікативної поведінки

Оскільки полем функціонування вигуків є переважно експресивні мовленнєві акти, їх аналіз дозволяє визначити гендерні особливості вираження почуттів, реакцій та психічних станів з боку автора, а також проаналізувати характер персонажів та притаманні їм емоції.

За даними нашого фактичного дослідження в американському графічному дискурсі вигуки частіше зустрічаються у авторів-жінок та складають 58%, тоді як у авторів-чоловіків цей показник становить 42%. Кількість вигуків, що належать персонажам чоловічої статі, у письменників-чоловіків складає 69%, жіночої – 31%, у письменниць відповідно – 32% та 68% (рис. 3.1). Таке співвідношення пояснюється тим, що у авторів чоловічого роду головним героєм, якому належить більша частина реплік, частіше є чоловіком, у авторів жіночої – жінкою.



Рис. 3.1. Використання вигуків автором чоловіком та автором жінкою.

Первинні та вторинні вигуки представлені у мові авторів обох статей у приблизно однаковому відношенні з різницею в 1%: у чоловіків 44% складають первинні вигуки та 56% - вторинні, у жінок 43% та 57% відповідно (рис. 3.2). Однак слід відзначити, що у мові жінок первинні вигуки є більш різноманітними,

чоловіки ж більш схильні до вживання традиційних інтерпретацій вокальних жестів, фонетична структура яких пов'язана з особливостями будови мовного апарату. Первинні вигуки переважно, за нашими даними, використовуються героями у стресових ситуаціях та виражають реакцію на фізичні подразники. Особливо часто вони використовуються для вираження болю, страху, неприємних фізичних відчуттів та, навпаки, надмірно сильного захоплення, задоволення та радості.



Рис. 3.2. Первинні та вторинні вигуки у мові чоловіків та жінок.

Для імітації крику, а також підсилення емоції автори часто вдаються до повторення голосних або приголосних букв, що є більш характерним для первинних вигуків, але також зустрічається і при використанні вторинних. Наприклад, вигук полоненого виражає категоричну незгоду співпрацювати з загарбниками (рис. 3.3):

*'Unnnnh...'* [68, с. 20]

За даними нашого фактичного дослідження, вигук *'Unnnnh...'* є аналогом важкого видиху, що переходить у рик та відображає обурення та незгоду полоненого співпрацювати. Повторення приголосної "n" у



Рис 3.3. Повторення приголосної у первинному вигуку

даному випадку робить вигук більш низьким та хрипким, що підкреслює відчай та рішучість, а також показуючи, що герой вимовляє його зі стиснутою щелепою. Вторинний вигук *'Look out!'*, який зазвичай використовується у якості

попередження, зазнає трансформації за рахунок дев'ятикратного повторення голосної 'o', що робить викрик Робін, котра втратила контроль над реактивним двигуном, більш виразним, протяжним та сповненим паніки (рис 3.4):

*'Look oooooooooout!'* [73, с. 5]

Окрім голосних та приголосних букв, автори також часто вдаються до повторення слів, що служить для підкреслення емоції, а у випадку згоди відображає очевидність сказаного та іноді роздратування. Наприклад: Капітан Марвел вважає попередження Брюса Бенера занадто очевидним та відповідає нахабно та роздратовано (рис 3.5):

*'Yeah, yeah.'* [73, с. 13]

Серед нестандартних є вигук Хані Вест під час удару у битві з ворогом (рис 3.6):

*'Куааа!'* [76, с.13]

У спорті цей вигук має два призначення: фізіологічне та психологічне. Фізіологічна дія полягає у тому, що цей покрик зазвичай супроводжує різкий видих, який робить удар сильнішим. З психологічної точки зору вигук *'Куааа!'* спрямований на відволікання супротивника або його залякування. Цей та подібні вигуки (*'Aaaah!'*, *'Agggh...'*, *'Hnnng!'*) є характерними для жіночих персонажів та підкреслюють їх рішучість у битві.

Інші вигуки притаманні, згідно нашого дослідження, авторам-жінкам, є аналогами високого та різкого крику або вереску, що за фізіологічних причин є характерним для представниць жіночої статі. Наприклад: Міс Марвел, ухиляючись від несподіваного вогняного удару, викрикує (рис. 3.7):



Рис 3.4. Повторення голосної у вторинному вигуку



Рис 3.5. Роздратування



Рис 3.6. Вигук, що супроводжує удар

*'Eek!'* [80, с.13]

Вигук, що є аналогом високого крику, неодноразово використовується у авторки Л. Сімонсон чоловічим персонажем у випадках, коли той верещить від страху (рис. 3.8):

*'Yeiiii!'* [79, с.13]

У авторів-чоловіків, так само як і у жінок, зустрічаються вигуки, що є аналогами низького рику, при цьому його однаково висловлюють чоловічі і жіночі персонажі. Наприклад:

– Стів Тревор сповнений болі, злості та несподіванки від несподіваного захвату лассо (рис. 3.9):

*'Hrng!'* [78, с.14];

– доктор Белл біжить з останніх сил аби зупинити Сингулярність (рис. 3.10):

*'Hnngh!'* [83, с.9]

За нашими даними, основними вигуками, що найчастіше зустрічаються у авторів обох статей, є наступні:

- *'Heu!'*: у автора-чоловіка – 10,3%, у автора-жінки – 11,9%;
- *'No!'*: у автора-чоловіка – 8,1%, у автора-жінки – 8,6%;
- *'Oh!'*: у автора-чоловіка – 6,8%, у автора-жінки – 3,8%.

У переважній більшості випадків вигук *'Heu!'* використовується як вигук-експресив. Основними випадками його застосування є:



Рис 3.7. Реакція на несподіванку



Рис 3.8. Страх



Рис 3.9. Рик чоловічого персонажа



Рис 3.10. Рик персонажу-жінки

- привернення уваги (49%): міс Марвел намагається нагадати батькові, що вона знаходиться поряд та може сама приймати рішення (рис. 3.11):

*'Hey, I'm right here!'* [68, с.6];

- вираження роздратування (20,9%): викрик роздратованої міс Марвел, що зненацька зазнала нападу (рис. 3.12):

*'Hey!'* [67, с.18];

- привітання (9,3%): Капітан Марвел сумно вітає Пітера Паркера, який щойно прийшов до її майстерні (рис. 3.13):

*'Hey, Parker.'* [74, с.20];

- сарказму (4,6%): передчуваючи жорстку битву Дедпул саркастично жартує (рис. 3.14):

*'Hey, ribbed for my pleasure...'* [Young 9];

- несподіванки (4,6%): помічник міс Марвел перериває бесіду, оскільки раптом ним був отриманий несподіваний сигнал (рис. 3.15):

*'Hey! A new alien signal - -'* [67, с.14];

- інтересу (2,3%): зацікавленість Спайдермена до незнайомки, яка нещодавно ледве не збила їх літак (рис. 3.16):

*'Hey, lady, what's your name?'* [73, с.9];

- сумніву (2,3%): друг міс Марвел вагається задати питання, яке може завдати їй болю у світлі останніх подій (рис. 3.17):



Рис 3.11. Привернення уваги



Рис 3.12. Роздратування

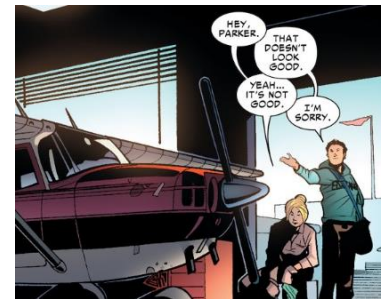


Рис 3.13. Привітання



Рис 3.14. Сарказм



Рис 3.15. Несподіванка



Рис 3.16. Інтерес

*'Hey, do you...'* [67, с.7];

- збентеженості (2,3%): намагаючись приховати свою схвильованість перед Капітаном Героем, міс Марвел вдає, що має невідкладні справи (рис. 3.18):

*'Hey, I gotta jet.'* [80, с.13];

- захоплення (2,3%): Спайдермен, маючи на меті заспокоїти Робін, захоплюється тим, що у ситуації є позитивні моменти (рис. 3.19):

*'But hey! Bright side!'* [74, с.16]

Другим за частотою використання є вигук *'No!'*. Крім заперечної відповіді та незгоди (13,8%), він також використовується у якості вираження:

- відчаю, страху (41,4%): Супермен у відчаї не може повірити, що катастрофа неминуча (рис. 3.20):

*'...No...'* [70, с.23];

- розпачу (20,7%): втомившись сперечатися з батьком, хлопчик розпачливо вигукує (рис. 3.21):

*'No!! Why does it always have to be about that?'* [70, с.10];

- спонукання до припинення дії (7%): розуміючи, що битва зайшла занадто далеко та маючи на меті не пошкодити міс Марвел, злодій вимагає зупинитися (рис. 3.22):

*'Wait - - Nooo!'* [80, с. 25];

- прохання про милосердя (7%): Шерон намагається відговорити Тетяну від її наміру отруїти гостей (рис. 3.23):

*'No... Tatiana don't!'* [75, с. 20];



Рис 3.17. Сумнів



Рис 3.18. Збентеженість



Рис 3.19. Захоплення



Рис 3.20. Відчай



Рис 3.21. Розпач

- обурення, гніву (7%): зла відповідь Сатурни на пропозицію допомогти впоратися з ворогами (рис. 3.24):

*'No! You might hit the girl!'* [78, с.12]

Вигук *'Oh'*, згідно нашого дослідження стоїть на третьому місці серед найбільш уживаних. Персонажі обох статей використовують його однаково у наступних значеннях:

- жаль (24%): співчуття міс Марвел до звільненого полоненого (рис. 3.25):

*'Oh wow. That's hard'* [69, с.8];

- відчай (18%): працівник надзвичайно переляканий (рис. 3.26):

*'Oh man!'* [71, с.6];

- несподіванка (15%): реакція Джона на нові подробиці про стан ворога (рис. 3.27):

*'Oh.'* [70, с.18];

- полегшення (12%): Велвет відповідає збентеженій Ханні (рис. 3.28):

*'Oh, that's my old man, Nick.'* [76, с. 8];

- симпатія (6%): мати Дедпула милується своїм сином (рис. 3.29):

*'Oh, Wade'* [85, с.27];

- інтерес (6%): міс Марвел цікавиться про те що трапилось з невідомим чоловіком (рис. 3.30):

*'Oh...'* [68, с.11];

- сарказм (6%): Дедпул саркастично вдає здивування (рис. 3.31):



Рис 3.22. Спонування до припинення дії



Рис 3.23. Прохання про милосердя



Рис 3.24. Гнів



Рис 3.25. Жаль



Рис 3.26. Відчай

*'Oh, we're still doing the whole pretend thing?'*  
[86, с.13];

- згода (6%): Сингулярність погоджується з Жінкою Халк (рис. 3.32):

*'Oh. Kay.'* [84, с.14];

- злорадство (3%): Наташа погрожує вбити обох злодійок (рис. 3.33):

*'Oh, I'm going to kill you both.'* [75, с. 17];

- роздратування (3%): злодій дратівливо вимагає замовкнути (рис. 3.34):

*'Oh, shut up.'* [67, с.12].

Окремо зазначаємо, що як показують результати нашого дослідження у авторів чоловіків набагато частіше, ніж у жінок зустрічаються лайливі слова, які у графічному дискурсі іноді представлені випадковою послідовністю небуквених символів на кшталт: '&#;!%'. Наприклад: байкер категорично не погоджується з вчинком Дедпула (рис. 3.35):

*'No &#;!% way!'* [85, с.11]

У автора-чоловіка показник вульгаризмів у мовленні переважає та становить, за даними нашого дослідження, 5,7% (0,4% належить персонажу-жінці; 5,3% - персонажу-чоловікові), у жінки ж 2,4% (2,1% - жіночий персонаж, 0,3% - чоловічий). За словами Л.М. Білсма, використання лайливих слів пов'язане з бажанням висловити негативні емоції, агресію та позбавитися від стресу. Учений зауважує, що



Рис 3.27. Несподіванка



Рис 3.28. Полегшення



Рис 3.29. Симпатія



Рис 3.30. Інтерес



Рис 3.31. Сарказм

найбільший рівень вживання вульгаризмів спостерігається серед професій для яких характерний високий рівень суспільних сподівань: поліцейських, солдатів, спортсменів тощо [44, с. 287-304]. Таким чином, уживання чоловіками нецензурних слів пов'язане з гендерними стереотипами та особливостями виховання.

Отже, враховуючи незначну різницю кількісних характеристик робимо висновок, що вживання вигуку однаково притаманне представникам чоловічої та жіночої статі. Оскільки основною метою цієї частини мови є вираження емоцій, стану та реакції, головна відмінність полягає у тому, як та з якою метою використовується вигук. За даними нашого дослідження, виділяємо наступні особливості: за частотою вживання у представників обох статей переважають вторинні вигуки; фонетична будова первинних вигуків відрізняється, оскільки пов'язана з фізіологічними особливостями; для підкреслення емоції, що передається, автори обох статей часто вдаються до повторення голосних або приголосних букв або цілого слова, що входить до складу вигука; первинні вигуки, що використовують жінки, є більш різноманітними; у автора-чоловіка частіше вживають лайливі слова герої чоловічого роду, у автора-жінки – жіночого, враховуючи, що загалом концентрація лайливих слів більша у письменників ніж у письменниць.

### 3.1.1. Репрезентація вигуку автором-чоловіком

Шляхи вираження емоцій, як зазначає Т.М. Чаплін, формуються з дитинства в залежності від соціального оточення та виховання. Оскільки у різних культурах



Рис 3.32. Згода



Рис 3.33. Злорадство



Рис 3.34. Роздратування



Рис 3.35. Вульгаризм у графічному дискурсі

ставлення до чоловіків та жінок зазвичай різне, науковиця констатує, що представники різної статі виражають свої почуття з різною інтенсивністю. За словами авторки, для хлопчиків більш характерним є вираження переважно негативних емоцій та агресії, що є результатом суворого виховання та соціальних сподівань, пов'язаних з гендерними стереотипами. Ознаками маскулінної поведінки, за словами авторки, є суворість та пригнічення позитивних емоцій та реакцій [45].

У зв'язку з тим, що основною функцією вигуку є вираження емоцій, група вигуків-експресивів є більш численною та різноманітнішою за інші. У нашому фактичному дослідженні отримуємо наступне співвідношення: вигуки-експресиви – 72%, вигуки-директиви – 23%, вигуки-реквестиви – 5% (рис. 3.36).

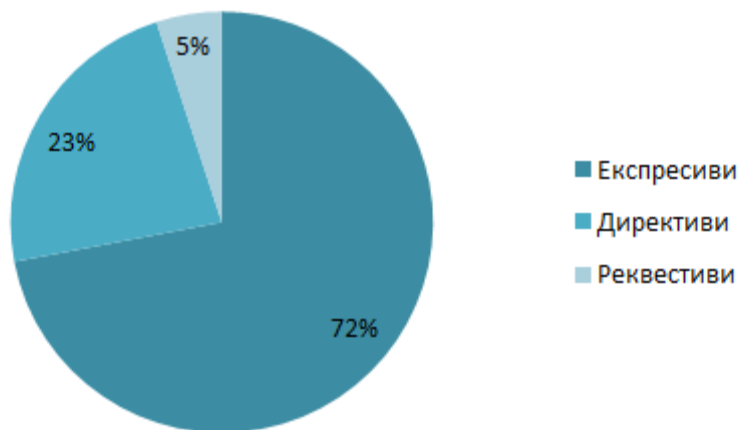


Рис. 3.36. Вигуки автора-чоловіка

Таким чином, як демонструють наші приклади, що автор-чоловік віддає значний пріоритет вираженню емоцій та психічного стану персонажа, що робить мовлення більш яскравим та виразним, а також допомагає зрозуміти мотиви вчинків героїв та викликає емпатію у читача. У мовленні героїв обох статей переважають вигуки-експресиви: у персонажів-чоловіків вони складають 69% (вигуки-директиви: 24%, реквестиви: 7%), у персонажів-жінок – 78% (вигуки-директиви: 19%, реквестиви: 3%). Отже, співвідношення вигуків даних груп є

приблизно однаковим для героїв різної статі, проте для персонажів-жінок є характерним частіше вживання вигуків-експресивів, що свідчить про їх емоційність та схильність більш відкрито виражати свої почуття.

Наші дані показують, що підгрупи, з яких складаються вигуки-експресиви представлені у автора чоловіка в наступному співвідношенні: негативні та позитивні емоції – 34,5% та 13,5% відповідно, психічні стани – 25%, мовленнєвий етикет – 27%.

Домінуючою групою вигуків, що притаманні персонажам чоловічої статі, є вигуки-експресиви, які виражають негативні емоції (34,5%). Згідно з кількісними показниками за допомогою вигуків персонаж виражає наступні почуття: роздратування, обурення – 7,7%; відчай, страх – 7,7%; злість – 3,8%; розпач – 3,8%; неприємні відчуття, відраза – 2,9%; збентеженість, нервозність – 2,9%; біль, страждання – 1,9%; огида – 1,9%; презирство – 1%; жаль, каяття – 1%. Перевага страху та обурення над іншими негативними емоціями є свідченням дратівливості та боягузтва з одного боку, але з іншої сторони може бути наслідком високих сподівань, що бере на себе герой під впливом соціуму, оскільки персонаж частіше відчуває страх за інших людей, яких він має захистити. Наприклад: хлопчик, що у майбутньому стане супергероем у відчаї бо не зміг врятувати свою сім'ю (рис. 3.37):



Рис. 3.37. Відчай

*'No. No. No.'* [85, с.30]

Вигуки-експресиви з позитивною емоцією (13,5%) становлять: полегшення – 2,9%; злорадство – 2,9%; піднесення, ентузіазм – 2,9%; радість, захоплення – 2,9%; задоволення – 1%; тріумф – 1%. Поряд з іншими переважаючими позитивними емоціями героя-чоловіка є полегшення та злорадство, що зазвичай виникають після успішно виконаного завдання у протагоніста або антагоніста. Крім того, персонажі чоловічої статі нечасто демонструють тріумф або задоволення, і це

вказує на те, що виконання своїх обов'язків та перемоги сприймаються героями як належне та не відзначаються особливою радістю або увагою. Перевагу негативних емоцій над позитивними пояснюємо тим, що персонажі часто знаходяться у важкій або небезпечній ситуації. Таким чином, вживання вигуку є більш характерним для героїв у стресовій ситуації. Наприклад: Дедпулу щойно відірвало руку (рис. 3.38):



Рис. 3.38. Вигук у стресовій ситуації

*'Mother of %\$\$#!'* [86, с.8]

Серед психічних станів (25%) виділяємо наступні: несподіванка, здивування – 10,6%; інтерес – 3,8%; сарказм – 3,8%; сміх – 2,9%; недовіра – 1,9%; нетерплячість – 1%; нерішучість – 1%. Таке процентне відношення характеризує персонажів-чоловіків як терплячих та рішучих. Високий процент «здивування» свідчить про неможливість тримати ситуацію під контролем та передбачати події. Наприклад: ніхто з присутніх не сподівався на гостей:



Рис. 3.39 Несподіванка

– *Oh*

– *My*

– *Groot!* [85, с.19]

Мовленнєвий етикет (27%) представлений приверненням уваги – 11,5%; заповненням пауз – 8,7%; формулами подяки – 2,9%; пригадування – 2,9%; прощання – 1%. Отже, персонажі чоловічої статі часто намагаються зайняти ведучу позицію у розмові та висловити свою точку зору. Низький процент формул прощання, а також відсутність привітання вказують на те, що герої настільки прагматичні у веденні бесіди, що часто нехтують загальноприйнятими нормами комунікативної поведінки. Як результат персонажі-чоловіки справляють враження менш вихованих та тактовних.

Для персонажу-жінки характерне наступне відношення підгруп вигуків-експресивів: негативні емоції – 22,9%, позитивні – 17,6%, психічні стани – 40,2, формули мовленнєвого етикету – 19,3%.

Вигуки, що відображають негативні емоції у персонажів жіночої статі, складають 22,9% та представлені наступним чином: роздратування, обурення – 7%; відчай, страх – 5,3%; злість – 3,5%; розпач – 3,5%; збентеженість, нервозність – 1,8%; жаль, каяття – 1,8%. Як і у героїв-чоловіків, однією з переважаючих емоцій у жінок є роздратування, що свідчить про те, що персонажі однаково відкрито виражають своє незадоволення та обурення, а також про тенденцію використання вигуків для підсилення переважно негативних емоцій. Наприклад: різка відповідь Міс Марвел (рис. 3.40):



Рис. 3.40. Роздратування



Рис. 3.41. Захоплення

*'Leave me alone!'* [67, с. 6]

Серед негативних емоцій жіночих персонажів відсутні презирство, огида, неприємні відчуття та відраза, отже, жінки, на думку автора-чоловіка, більш стримані у вираженні негативної оцінки.

Вигуки-експресиви з позитивною емоцією (17,6%) у героїнь жіночого роду становлять: полегшення – 5,3%; радість, захоплення – 5,3%; симпатія 3,5%; піднесення, ентузіазм – 1,8%; задоволення – 1,8%. Персонажу-жінці, на відміну від чоловіка, більш притаманно виражати позитивні емоції, зокрема радість та симпатію. Таким чином, героїня-жінка у баченні автора-чоловіка є більш життєрадісною, схильною до позитивної оцінки оточення та відкритого вираження симпатії. Наприклад: Міс Марвел захоплюється подарованими квітами (рис.3.42):

*'OMG, these smell amazing!'* [68, с.10]

Серед психічних станів (40,2%): несподіванка – 14%; інтерес – 8,8%; сарказм – 7%; нерішучість – 7%; недовіра – 3,5%. Автор-чоловік зображує жінку терплячою, допитливою, саркастичною та нерішучою. Як і у персонажа чоловічого роду домінуючим станом у жінки є несподіванка, тому робимо висновок, що для автора чоловіка характерним є вживання саме вигуків для передачі здивування. Наприклад: Міс Марвел не на жарт здивована тим, що її знайомий пожертвував собою (рис. 3.42):

*'He what?'* [68, с.16]

Мовленнєвий етикет (19,3%) відображений формулами привернення уваги – 10,5%; заповнення пауз – 3,5%; подяка – 1,8%; привітання – 1,8%; вибачення – 1,8%. Героїням-жінкам, так само як і чоловікам, притаманне часте використання вигуків для привернення уваги, що свідчить про готовність висловлювати свою точку зору та займати ведучу позицію у розмові. Наприклад: Міс Марвел взиває прислухатися до її слів (рис. 3.43):

*'Hey!'* [68, с. 16]

Таким чином, серед вигуків експресивів, що використовують персонажі підгрупа негативних емоцій героїв чоловічої статі є значно більшою (рис. 3.44).



Рис. 3.42. Несподіванка



Рис. 3.43. Незгода та висловлення своєї точки зору

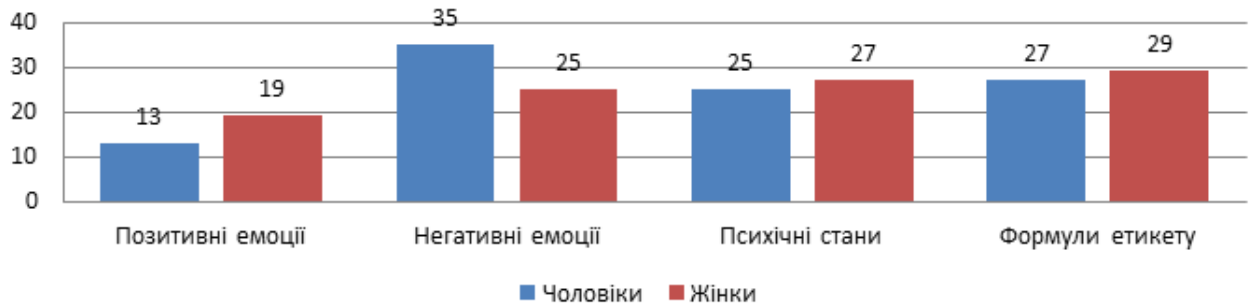


Рис. 3.44 Вигуки-експресиви у мовленні персонажів автора-чоловіка.

Серед вигуків-директивів у героя-чоловіка є формули згоди – 29,7%; спонукання до дії – 21,6%; спонукання до припинення дії – 16,2%; лаконічного вираження волі мовця, що не припускає заперечень – 13,5%; незгоди – 13,5%; вираження жалю та співчуття – 5,4%. Отже, персонажа чоловічої статі у автора-чоловіка характеризуємо як сугестивного, але не схильного до співчуття.

У мовленні героїні жіночого роду вигуки-директиви представлені у наступному співвідношенні: згода – 42,8%; спонукання до припинення дії – 21,4%; незгода – 14,3%; спонукання до дії – 7,1%; лаконічне вираження волі мовця, що не припускає заперечень – 7,1%; вираження жалю та співчуття – 7,1%. Оскільки на другому місці за частотою використання стоять вигуки з іллокутивною силою спонукання до припинення дії, зауважуємо, що чоловік частіше виступає агентом дії, коли жінки менш діяльні та активні. Крім того, за даними наших підрахунків персонажі-чоловіки є більш категоричними або часто є вищими за статусом, ніж жінки. За результатами нашого дослідження, персонажі чоловічої статі набагато частіше використовують вигуки-директиви, призначенні для спонукання до дії та волевиявлення, але менше за жінок висловлюють згоду та спонукання до припинення дії, що й відображено на рисунку 3.45.

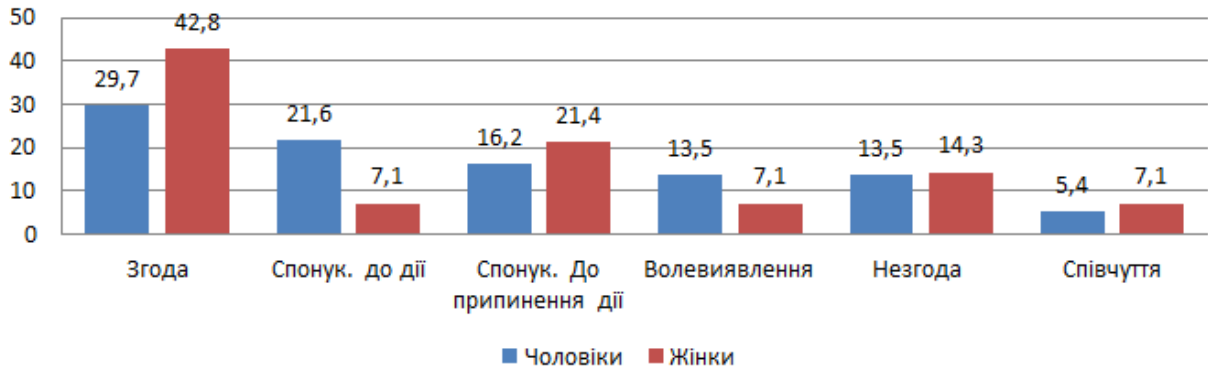


Рис. 3.45. Ви́гуки-директиви у мовленні персонажів автора-чоловіка.

Найменш численними серед тих, що використовують персонажі чоловічої статі, є ви́гуки-реквестиви, а саме: блага́ння про допомо́гу – 37,5%; проха́ння – 25%; запроше́ння – 25% та проха́ння про милосердя – 12,5% (рис. 3.46). У мові героїнь ви́гуки-реквестиви займають ще менший простір та представлені лише у якості вимоги та проха́ння (рис. 3.46). Слід зауважити, що у творах автора-чоловіка роль жертви у переважній більшості випадків виконує герой чоловічої статі. Отже, ви́гук як частина мови не часто використовується з іллокутивною метою проха́ння, а значну кількість випадків складають блага́ння про милосердя.

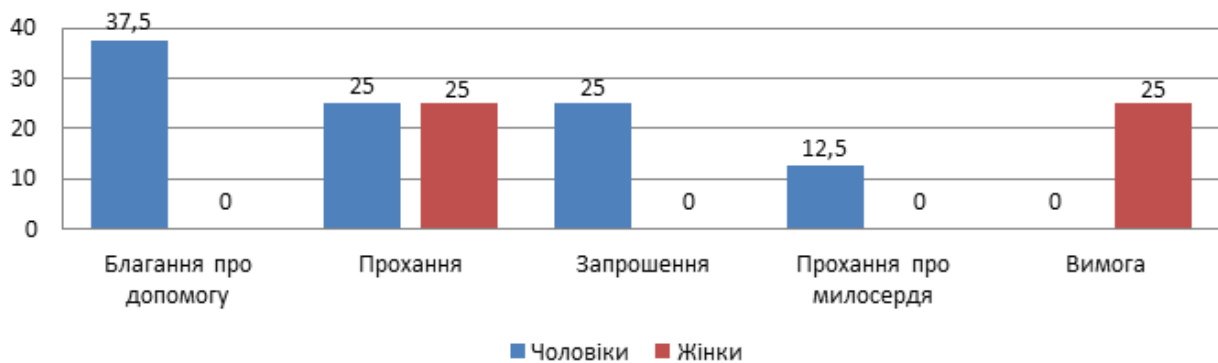


Рис. 3.46. Ви́гуки-реквестиви у мовленні персонажів автора-чоловіка.

Отже, письменники-чоловіки широко використовують ви́гуки-експресиви для вираження емоцій у своїх творах. Оскільки персонажі жіночої статі використовують ви́гук частіше у процентному співвідношенні за героїв-чоловіків робимо висновок про те, що особи жіночого роду у творах автора-чоловіка є

емоційнішими або більш схильними відкрито виражати свій настрій та свої почуття. Персонажі обох статей частіше використовують вигук для вираження негативних емоцій. За даними нашого аналізу, чоловічому персонажу у творах автора-чоловіка притаманні наступні риси: прагнення відповідати соціальним сподіванням, більша орієнтованість дії на результат, ніж на сам процес, терплячість та рішучість, нехтування формулами мовленнєвого етикету. Для героїні жіночої статі характерним є відкрите вираження незадоволення, життєрадісність, схильність давати позитивну оцінку тому, що відбувається, нерішучість, допитливість, сарказм. Персонажі чоловічої статі є більш діяльними, схильними до безапеляційного вираження своєї волі, проте частіше за жінок виступають у ролі жертви.

### 3.1.2. Репрезентація вигуку автором-жінкою

За висновками Т.М. Чаплін, жінки, на відміну від чоловіків, є більш схильними до вираження позитивних емоцій. Науковиця зазначає незначний вплив фізіологічного фактору на цей процес, а переважну роль, на її думку, відіграє психо-соціальний компонент. Таким чином, завдяки особливостям виховання та гендерним стереотипам у суспільстві для жінки є нехарактерним виражати відкрито свою незгоду, негативну оцінку або реакцію [45].

Наш корпус прикладів свідчить, що у автора-жінки вигуки-експресиви складають 70,3%, вигуки-директиви – 25,8% , вигуки-реквестиви – 3,9% (рис. 3.47).

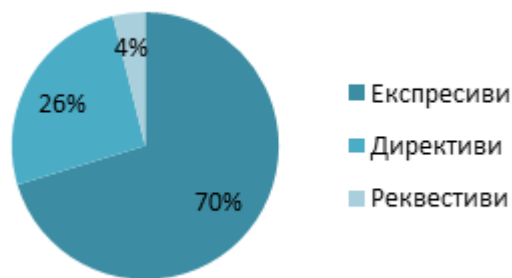


Рис. 3.47. Вигуки у автора-жінки

У мовленні чоловічого персонажу уавтора-жінки вигуки-експресиви складають 70,2%, вигуки-директиви – 23,6%, вигуки-реквестиви – 6,1%. У героїні-жінки спостерігаємо наступне співвідношення: вигуки-експресиви – 70,3%, вигуки-директиви – 27,2% та вигуки-реквестиви – 2,5%. За даними наших підрахунків, кількість вигуків-реквестивів у персонажів жіночої статі значно меншою, ніж у героїв-чоловіків, що вказує на те, що жінки у авторки не часто використовують вигуки у якості прохання. Крім того, персонажі різної статі однаково часто використовують вигук для вираження своїх емоцій та волі.

У авторок підгрупи вигуків-експресивів, що вживають герої, у нашому корпусі прикладів представлені наступним чином: негативні емоції – 53,3%, позитивні – 15,2%, психічні стани – 18,5%, мовленнєвий етикет – 13,1%. Найбільш значимою є група вигуків-експресивів, покликаних передавати негативні емоції. За нашими підрахунками, чоловічі персонажі використовують вигуки для вираження наступних негативних емоцій (53,3%): відчай, страх – 17,4%; роздратування, обурення – 13,0%; біль, страждання – 7,6%; розпач, сум – 6,5%; жаль, каяття – 3,3%; злість, гнів – 2,2%; презирство / неприємні відчуття / збентеженість – по 1,1% (рис. 3.48).

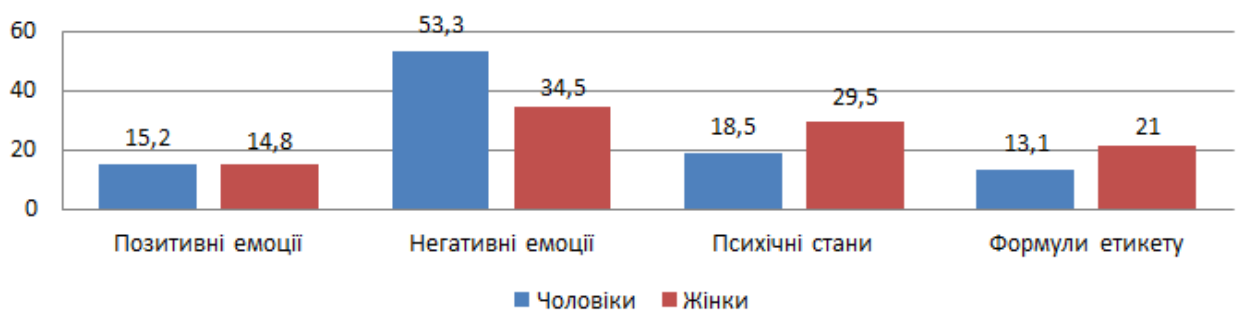


Рис. 3.48. Вигуки експресиви у мовленні персонажів автора-жінки.

Група негативних емоцій героя-чоловіка у автора-жінки є майже у два рази більшою ніж у автора-чоловіка. У письменниць персонажі чоловічого роду частіше використовують вигуки для висловлення болю та страждання. Наприклад: злодій кричить від удару лассо Капітана Героя (рис. 3.49):

'Agh!' [80, с.8]

Вигуки, що використовуються чоловічими персонажами для передачі позитивних емоцій, складають 15,2%, з яких: триумф – 5,4%; радість та захоплення – 3,3%; полегшення – 2,2%; задоволення – 2,2%; піднесення, ентузіазм – 1,1%; злорадість – 1,1% (рис. 3.48). У авторки-жінки більш рідкісними є прояви злорадства. Звертаємо увагу також на відсутність оціночних вигуків, що виражають огиду або симпатію, що свідчить про те, що для героїв-чоловіків є не притаманним давати подібні оцінки. Переважною позитивною емоцією, що вражає герой є триумф, тобто відкрите визнання вдало виконаного завдання або перемоги над ворогом. Наприклад: злодій триумфально прощається із жертвою (рис.3.50):

'Bye-bye, honey.' [77, с.21]

Кількісне співвідношення вигуків, що виражають психічний стан персонажу-чоловіка складає 18,5%, а саме: несподіванка, здивування – 6,5%; інтерес – 5,4%; нерішучість – 3,3%; недовіра, сумнів – 2,2%; сарказм – 1,1% (рис. 3.48). Авторка, на відміну від автора, зображує героя-чоловіка більш нерішучим та недовірливим, але однаково терплячим. Наприклад: Спайдермен не сподівався, що Робін стрибне (рис.3.51):

'Whoa! No!' [73, с.14]

Формули мовленнєвого етикету (13,1%) у чоловічого персонажа представлені наступним чином: привернення уваги – 9,8%; привітання – 2,2%; вибачення – 1,1% (рис. 3.48). Герої є занадто прагматичними у спілкуванні, на що вказує незначна частота вживання вигуків, що належать до мовленнєвого етикету



Рис. 3.49. Біль



Рис. 3.50. Триумф



Рис. 3.51. Несподіванка

та відсутність більшості його формул. Найбільша частка даної групи припадає на вигуки, призначені для привернення уваги та займання позиції мовця, що свідчить про прагнення домінувати у розмові. Наприклад: Спайдермен намагається привернути увагу:

*'Guys - -'* [74, с.4]

Частка вигуків-експресивів, що виражають негативні емоції у персонажів жіночої статі є майже вдвічі меншою, ніж у чоловіків, та складає 34,5% (позитивні емоції – 14,8%, психічні стани – 29,5%, мовленнєвий етикет –20%). Основними негативними емоціями, що виражають героїні за допомогою вигуків є: відчай, страх – 10,6%; біль, страждання – 7,0%; роздратування, обурення – 4,9%; розчарування, сум – 4,9%; злість, гнів – 2,8%; неприємні відчуття – 1,4% ; жаль, каяття – 1,4%; збентеженість, нервозність – 1,4% (рис. 3.48). Наприклад: доктор Белл у відчаї застерігає Сингулярність не тиснути на кнопку (рис. 3.53):

*'No, no, no! Don't...'* [82, с.10]

Група вигуків, що використовується для вираження позитивних емоцій у персонажів різної статі є у процентному відношенні приблизно однаковою (14,8%). За емоціями виділяємо наступні: радість, захоплення – 4,9%; триумф – 3,5%; піднесення, ентузіазм – 1,4%; злорадість – 1,4%; полегшення – 1,4%; симпатія – 1,4%; збудження радісного хвилювання – 0,7% (рис. 3.48). Згідно з підрахунками, персонажі жіночої статі є більш життєрадісними, а також схильні



Рис. 3.52. Привернення уваги



Рис. 3.53. Відчай



Рис. 3.54. Радість

до відкритого вираження симпатії. Наприклад: Сингулярність радіє, що їй вдалося спіймати Жінку Халк (рис. 3.54):

*'Gotcha!'* [72, с.18]

Вигуки, що виражають психічні стани у мовленні персонажів жіночої статі складають 29,5%, з яких: несподіванка, здивування – 16,9%; сарказм – 3,5%; рішучість – 3,5%; нерішучість – 2,1%; недовіра, сумнів – 2,1%; нетерплячість – 0,7%; інтерес – 0,7% (рис. 3.48). Таким чином, авторка зображує героїню саркастичною, рішучою та терплячою. Наприклад: Капітан Марвел рішуче атакує Хаос (рис. 3.55):

*'Aaaah!'* [82, с.11]

Формули мовленнєвого етикету складають 21% від загальної кількості вигуків-експресивів та у персонажа-жінки представлені наступним чином: привернення уваги – 7%; заповнення пауз – 4,9%; привітання – 3,5%; вибачення – 2,1%; подяка – 1,4%; урочисті промови / пригадування / прощання – по 0,7% (рис. 3.48). Наприклад: наречена перебиває розмову (рис. 3.56):

*'Hey!'* [73, с.17]

Вигуки-директиви у мовленні чоловічого персонажа представлені наступним чином: спонукання до припинення дії – 29%; волевиявлення мовця, що є вищим за статусом – 22,6%; спонукання до дії / попередження – 16,1; згода – 9,7%; незгода – 6,5% (рис. 3.57). Герой-чоловік представлений авторками не схильним до емпатії та безапеляційним.

Персонажі жіночої статі використовують вигуки-директиви у наступних випадках: згода – 38,2%; спонукання до припинення дії – 25,5%; незгода – 12,7%;



Рис. 3.55. Рішучість



Рис. 3.56. Привернення уваги

спонукання до дії – 10,9%; попередження – 7,3; волевиявлення мовця, що є вищим за статусом – 3,6%, вираження жалю та співчуття – 1,8% (рис. 3.57). Завдяки переважаючій більшості стверджувальних відповідей героїню можна описати як сугестивного персонажа. Наявність високого проценту вигуків, що спонукають до припинення дії та використовуються у якості попередження у героїв обох статей свідчить про паритетність та бажання контролювати поведінку та вчинки оточуючих.

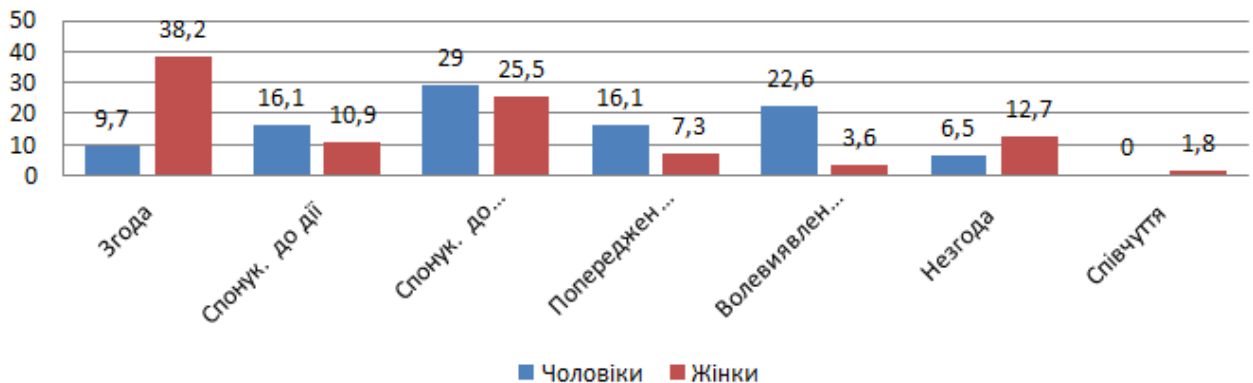


Рис. 3.57. Вигуки-директиви у мовленні персонажів автора-жінки.

Група вигуків-реквестивів у персонажа-чоловіка представлена наступним чином: благанням про допомогу та милосердя – 33,3%; вимога – 33,3%; звичайне прохання – 33,3% (рис. 3.58). У персонажа жіночої статі 40% складає прохання про милосердя, 20% – благання про допомогу; 20% – запрошення; 20% – вимога (рис. 3.58). Таким чином, «жертвами» у автора-жінки виступають персонажі обох статей, але з невеликою різницею переважають персонажі-жінки.

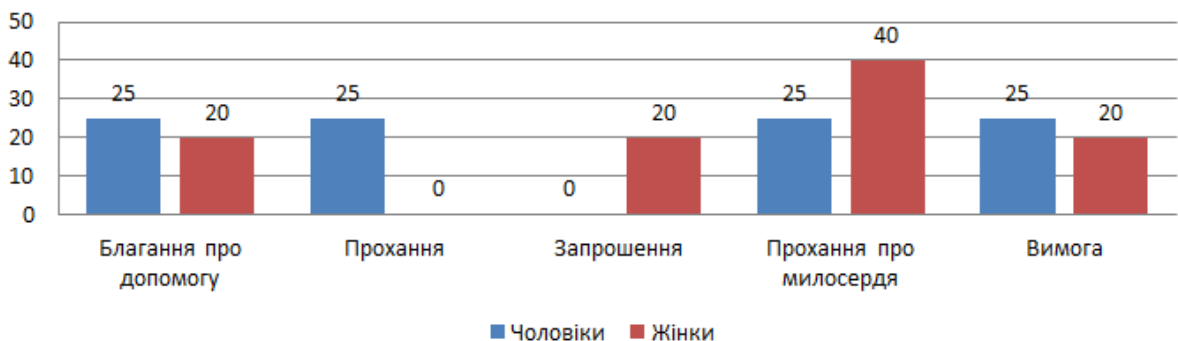


Рис. 3.58. Вигуки-реквестиви у мовленні персонажів автора-жінки.

Отже, автором-жінкою вигуки найчастіше вживаються як засіб вираження емоцій, про що свідчить домінування вигуків-експресивів у мовленні персонажів. Крім того, переважаючою є група негативних емоцій. Персонажу чоловічого роду у творах автора-жінки притаманна цілеспрямованість, прагнення домінувати у розмові, незначна кількість формул мовленнєвого етикету, безапелятивність. Письменниці наділяють чоловіків такими рисами як нерішучість, недовірливість, відкрите вираження неприємних відчуттів, а саме болю та страждання, відсутність оцінних висловів та схильності до емпатії. Авторки-жінки приписують своїм героїням життєрадісність та схильність до вживання вигуків у якості позитивної оцінки. Жінки-автори зображують персонажа жіночої статі саркастичною, терплячою, сугестивною, рішучою, про що свідчить велика кількість відповідних вигуків-експресивів. Персонажі жіночого роду широко використовують формули мовленнєвого етикету, що демонструє вихованість і тактовність.

### **Висновки до III розділу**

Вигуки є мовною універсалією, що майже однаково використовується представниками жіночої та чоловічої статей. Домінуючою функцією вигуків є експресивна, про що свідчить перевага вигуків-експресивів у мовленні. Найчастіше вигуки використовуються персонажами у стресових ситуаціях, та рідше у ході звичайної, спокійної розмови. У авторів-жінок, так само як і у авторів-чоловіків, кількісно переважають вигуки, що служать для вираження сильних негативних емоцій, а саме тих, які пов'язані з фізіологічними подразниками.

Автори різної статі майже однаково репрезентують чоловічий гендер у своїх творах. Серед спільних рис, що притаманні персонажу чоловічої статі, є відповідальність, терплячість, рішучість, прагнення зайняти ведучу позицію у діалозі. За підрахунками, персонажі-чоловіки частіше за жінок використовують вигуки-експресиви для вираження негативних емоцій. У письменниць герой-чоловік частіше відкрито демонструє свій тріумф за допомогою вигуків, що

підкреслює цю емоцію, в той час як у автора чоловічого роду герої більш спокійно відносяться до своєї перемоги та сприймають її як належне. Крім того, автори-чоловіки приписують героям вживання вигуку у якості оцінного висловлення, в той час як у авторів жінок герої оцінюють ситуацію більш спокійно, що свідчить про їх врівноваженість та здатність до прагматичного підходу. Автори-жінки, на відміну від чоловіків, «дозволяють» героям більш відкрито висловлювати такі емоції як біль та страждання.

Використання вигуку-експресиву героїнями жіночого роду у цілому свідчить про їх життєрадісність, оскільки вони частіше за чоловіків відкрито та емоційно виражають позитивні емоції. Крім того, персонажі жіночої статі частіше схильні до яскравого та емоційного вираження позитивної оцінки та рідко використовують вигуки для вираження огиди.

Вигуки, що використовуються у якості форм мовленнєвого етикету, неоднаково використовуються персонажами різної статі. Мова героїнь за рахунок використання подібних формул є більш вихованою та структурованою, герої ж чоловічої статі часто нехтують ними, що робить їх мову більш прагматичною. Крім того, у мові авторів чоловічої статі значно частіше зустрічаються вульгаризми, вживання яких вони приписують переважно героям-чоловікам, авторки ж вживають лайливі слова не так часто, однак укладають їх до уст персонажів-жінок.

На основі аналізу вживання вигуків-директивів у творах авторів обох статей робимо висновок про те, що чоловіки виступають більш категоричними ніж жінки та частіше є схильними виражати свою волю у формі наказу. Героїні частіше приймають та погоджуються з думкою опонента, особливо у творах автора-жінки. Слід також відмітити більш виражену здатність героїнь до емоційної емпатії, про що свідчить часте вживання вигуку для вираження ними жалю та співчуття.

Найменш вживаною групою вигуків є вигуки-реквестиви, що виражають прохання з різними іллокутивними силами, серед яких домінують прохання про

допомогу та блага про милосердя. У творах авторів-чоловіків у якості жертви частіше виступають чоловіки, у авторів-жінок – жінки.

## ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Розвиток гендерних досліджень поділяють на три основні етапи: ранні андроцентричні дослідження, феміністичний та постфеміністичний етап. Наразі цей напрямок, основними концептами є «гендер», «гендерологія», «гендерлект», «гендерний стереотип», знаходить своє застосування у багатьох гуманітарних дисциплінах.. Крім того актуальності набувають поняття «чоловічий» та «жіночий» та особливо їх протиставлення.

Поняття «гендер» та «стать» у контексті гендерних досліджень втрачають свою тотожність. Стать є біологічною та незмінною характеристикою, гендер – соціальна характеристика, яка може змінюватися, формується у процесі розвитку індивіда та не завжди співпадає з біологічною статтю.

У залежності від культури та місцевих традицій варіюються основні характеристики, що приписують представникам різного гендеру, тому невід’ємною складовою дослідження гендерних особливостей є гендерні стереотипи. Основними рисами таких стереотипів є високий ступінь єдності уявлень та оцінний характер. Підгрупами гендерних стереотипів є уявлення про представників різної статі, пов’язані з діяльністю та активністю, позицією влади, когнітивною та емоційною сферами, процесом міжособистісної взаємодії.

Особа жіночого роду часто постає слабкою та беззахисною у літературі та засобах масової інформації, що прирівнює її до поняття «жертва». Особи чоловічого роду виступають у ролі агресора та зазвичай асоціюються зі словом «злочинець» завдяки рисам, що, відповідно до стереотипів, йому приписують. Крім того, у мові представники чоловічої статі частіше виступають агентами дії та займають місце підмета у реченні. Жінки ж є суб’єктами, над якими виконується дія та у реченні виступають у ролі додатка.

Відповідно до гендерних стереотипів, мовленнєва поведінка чоловіків та жінок також має діаметрально протилежні характеристики. Чоловіче мовлення є

прагматичним та раціональним, жіноче – емоційним. Основою для такого стереотипу служать різні пріоритети під час ведення розмови: для чоловіка важливим є результат розмови, жінка ж більше цінує дружню атмосферу перебігу розмови. Жіноча мова є більш стриманою, коли мова йде про вираження власної думки або незгоди з ідеями співрозмовника. Для чоловічого мовлення характерним є використання лайливих слів та виразне висловлення негативних емоцій. Чоловіки також прямо висловлюють свою незгоду.

Психофізіологічними факторами, що впливають на мову та мовлення представників різних статей, є функціонування, склад мозку та особливості будови мовного апарату. У дитинстві дівчатка швидше за хлопчиків починають говорити та мають схильність до вивчення іноземних мов, на відміну від хлопчиків. У жінок спостерігається більша схильність до вживання емоційної позитивної оцінної лексики, що є результатом переваги інтуїтивно-емоційного темпераменту. Представники різних статей неоднаково виражають свою агресію: чоловіки демонструють її яскраво та нестримно, жінки ж показують її у якості надмірної турботливості. Завдяки будові голосових зв'язок чоловіча мова звучить більш переконливо та впливово.

Серед основних аспектів дослідження гендерної проблематики виділяємо відображення представників різних статей у мові та дослідження їх мовленнєвої поведінки. Основними підходами гендерних досліджень є підхід дефіциту, чоловіче домінування, культурні розбіжності та динамічний підхід. З метою отримання найбільш точних результатів, уникнення помилкової кореляції та гендерної асиметрії найбільш ефективним вважають змішування підходів.

Вигук у фокусі гендерних досліджень дозволяє проаналізувати комунікативну поведінку жінок та чоловіків у різних обставинах та почуття, що вони переживають, оскільки його пріоритетною функцією є експресивна. У системі мови вигуки займають окреме місце, є синтаксично відокремленими, виражають емоцію або волю мовця, промовляються з окличною інтонацією та мають

виключно прагматичну компетенцію, що залежить від контексту, тону, міміки, настрою та гучності висловлювання. Первинні вигуки походять від невербальних жестів, зумовлені фізіологією мовленнєвого апарату, є морфологічно простими та іноді знаходяться у просодичному зв'язку з більш складними конструкціями. Вторинні вигуки – це слова, що є омонімами повнозначних частин мови. До них відносяться команди, притаманні працівникам окремих професій, слова обіцянок та ті, що мають сильне емоційне забарвлення та окличну інтонацію.

Завдяки полісемантичності вигуків основним критерієм їх класифікації є прагматичний аспект. Їх домінуючою функцією є експресивна, тому вигуки поділяють за емоціями (вигуки-експресиви). Іншими підгрупами вигуків є вигуки директиви, що служать для лаконічного волевиявлення, спонукання до дії або її припинення, попередження, а також згоди та незгоди.

За даними нашого дослідження вигук однаково використовується представниками жіночого та чоловічого роду, але з невеликою різницею кількісно переважає у авторів-жінок. Найчастіше вигуки використовуються персонажами у стресових ситуаціях, та рідше у ході звичайної, спокійної розмови. У авторів обох статей кількісно переважають вигуки, що служать для вираження сильних негативних емоцій, а саме пов'язаних з фізіологічними подразниками.

Автор-чоловік та автор-жінка майже однаково репрезентуює чоловічий гендер у своїх творах, за виключенням деяких відмінностей. Так персонаж-чоловік є терплячим, відповідальним, рішучим та зазвичай прагне займати головну позицію під час розмови. Переважною сферою функціонування вигуку у нього є вираження негативних емоцій. У автора-жінки герой-чоловік частіше підкреслює тріумф за допомогою вигуків, в той час як у автора чоловічого роду герої сприймають перемогу як належне. Автори-чоловіки приписують героям вживання вигуку у якості оцінного вислову, в той час як у авторів-жінок герої є більш врівноваженими. Автори-жінки, на відміну від чоловіків, «дозволяють» героям більш відкрито висловлювати такі емоції як біль та страждання.

Оскільки героїні жіночого роду використовують вигуки-експресиви переважно для демонстрації позитивних емоцій вони виглядають більш життєрадісними. Персонажі жіночого роду частіше схильні до яскравого та емоційного вираження позитивного ставлення.

Відмінності спостерігаються також у вживанні персонажами формул мовленнєвого етикету. Мова героїнь жіночого роду є більш вихованою та структурованою, герої ж чоловічої статі часто нехтують етикетом. У мові авторів чоловічої статі частіше зустрічаються лайливі слова, вживання яких вони приписують переважно героям-чоловікам, авторки ж жіночого роду вживають вульгарні вислови не так часто, однак укладають їх до уст персонажів-жінок.

Вживання вигуків директиві свідчить про те, що чоловіки є більш категоричними та частіше схильні виражати свою волю прямо у формі безапеляційного наказу. Героїні жіночої статі у творах автора-жінки схильні погоджуватися з думкою опонента. Героїні більше схильні до емоційної емпатії, про що свідчить часте вживання вигуку під час жалю та співчуття.

Досліджуючи вигуки, що використовуються для вираження прохання, ми дійшли висновку, що чоловіки частіше виступають у якості жертви у творах авторів-чоловіків, жінки – у авторів-жінок.

Отже, гендер досить схоже репрезентується авторами різної статі та відповідає існуючим у суспільстві гендерним стереотипам, але має незначні відмінності.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Барон Б. «Закрытое общество»: Существуют ли гендерные различия в академической профессиональной коммуникации? / Б. Барон // Гендер и язык: научный редактор и составитель д.ф.н проф. А.В.Кирилина. – М:Языки славянской культуры, 2005. – С. 511-539.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. С. Бацевич. – Київ: Академія, 2004. – 342 с.
3. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл – Москва: Academia, 2004. – 788 с.
4. Бодик О.П. Гендер як граматична категорія та соціальний конструкт [Електронний ресурс] / О.П. Бодик // Всеосвіта – 2019. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/gender-ak-gramaticna-kategoria-ta-socialnij-konstrukt-128974.html>
5. Божанова Н.Г. Гендерные исследования в лингвистике: история, современность, перспективы / Н.Г. Божанова // Вестн. Тамбовского ун-та. – 2012. – №5(109). – С. 69-74.
6. Вайнер Е.Н. Валеология: Учебник для вузов / Е.Н. Вайнер — М. : ФЛИНТА, 2016. – Режим доступу: [http://www.bsu.ru/content/page/1415/hecadem/wainer\\_en/p22.php.htm](http://www.bsu.ru/content/page/1415/hecadem/wainer_en/p22.php.htm)
7. Гордин А. Медиакритик Анита Саркисян и крестовый поход против видеоигр [Електронний ресурс] / А. Гордин// Wonderzine. – Режим доступу: <https://www.wonderzine.com/wonderzine/life/wondergirls/202463-anita-sarkeesian>
8. Горошко Е.І. Гендерная проблема в языкознании [Електронний ресурс] / Е.І. Горошко // Open Women Line. — Режим доступу: <http://www.owl.ru/win/books/articles/goroshko.htm>
9. Гоца Н. Вивчення мови крізь призму гендерних теорій / Н. Гоца // Мандрівець. – 2013. – № 5. – С. 55-58. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv\\_2013\\_5\\_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mandriv_2013_5_11)
10. Дежина Т.П. Этапы становления концепта «гендер» в зарубежной и отечественной лингвистике // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2017. – № 4 (70) Ч. 1. – С. 76-79.
11. Дробишевський С. В. Половой диморфизм у приматов и древних людей [Електронний ресурс] / С. В. Дробишевський // Постнаука — Режим доступа: <https://youtu.be/jhol4TD-z8Y>
12. Ильин Е.П. Пол и гендер / Е.П.Ильин – СПб: Питер, 2010. – 688 с.

13. Камерон Д. Теоретические дискуссии в феминистской лингвистике: Вопросы пола и гендера / Д.Камерон // Гендер и язык: научный редактор и составитель д.ф.н проф. А.В.Кирилина. – М:Языки славянской культуры, 2005. – С. 539-563.
14. Кирилина А.В. Гендерные исследования в лингвистических дисциплинах/ А.В.Кирилина // Гендер и язык: научный редактор и составитель д.ф.н проф. А.В.Кирилина. – М: Языки славянской культуры, 2005. – С. 7-33.
15. Кирилина А.В. Лингвистические гендерные исследования [Электронный ресурс] / А. Кирилина, М. Томская. // – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/print.php?type=article&id=1038&numid=23>
16. Кирилина А. В. Гендерные стереотипы в языке. [Электронный ресурс] / А. В. Кирилина // Словарь гендерных терминов. – Режим доступа: <http://www.owl.ru/gender/044.htm>
17. Кирилова, О.В. Мужские и женские жесты и мимика: общее и различное / О.В. Кирилова // Вестник ТГУ. – 2007. –№ 12 (56). - С. 241 -244.
18. Клещина І.С. Гендерная психология: практикум / І.С. Клещина – СПб.: Питер, 2009. – 496 с.
19. Коатс Дж. Женщины, мужчины и язык / Дж. Коатс // Гендер и язык: научный редактор и составитель д.ф.н проф. А.В.Кирилина. – М:Языки славянской культуры, 2005. – С. 33-223.
20. Коваль Т.Л. Експресиви як безпосередній засіб вираження експресивної функції мови. / Т.Л. Коваль // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2011. – Випуск XXIV. Частина 2. – С. 468-476.
21. Коротун Н.Г. Проблема визначення вигуків як частини мови. / Н.Г. Коротун // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Розділ І. Граматична семантика. – 2011. – № 2. – С. 50-53.
22. Кочерган М.П. Лінгвістичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта [Електронний ресурс] / М.П. Кочерган. – Електрон. текстові дан. – Літературне місто: Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=15021>, вільний
23. Кудрявцева Н. С. Ідеї О. О. Потебні в аспектах гіпотези лінгвістичної відносності / Н. С. Кудрявцева // Система і структура східнослов'янських мов. - 2011. – Вип. 3. – С. 115-120.

24. Малярчук О.В. Прагматичні особливості вигуків, як засобів вербалізації емоцій. / О.В. Малярчук // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – № 9. – С. 96-100.
25. Маслова Ю.П. Особливості розвитку гендерних досліджень в Україні й закордоном / Ю. П. Маслова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна. – 2015. – Вип. 57. – С. 100-105.
26. Мельник Т.М. Гендер у політиці / Т.М. Мельник// Основи теорії гендеру: навчальний посібник. – Київ: Видавництво «К.І.С», 2004. – С. 219-266.
27. Норець Т.М. Гендерний аспект дослідження норми вимови / Т.М. Норець // Культура народів Причерномор'я. — 2007. — № 122. — С. 64-65.
28. Оленко О.С. Психологические аспекты гендерной дифференциации. [Электронный ресурс]/ Е.С. Оленко, А.И. Кодочигова, Киричук В.Ф., Деева М.А. // Психосоматические и интегративные исследования. – 2016. – Режим доступа: <http://pssr.pro/articles/252>
29. Павлова А.К. Особенности интонационного оформления речи современной успешной женщины // Общероссийский журнал о мире образования. Преподаватель XXI век. – 2014. – №1. – с.340-344.
30. Попкова Л.Н. Социально правовой статус США: история XX века [Электронный ресурс] / Попкова Л.Н. // Женщина и общество – Режим доступа: [owl.ru/library/036t.htm](http://owl.ru/library/036t.htm)
31. Поплевко, А.В. Гендерное различие мужской и женской речи / А.В. Поплевко, Е.П. Надольская // Идеи. Поиски. Решения: сб. ст. и тез. X Междунар. науч. практ. конф., Минск, 23 ноября 2016 г. / отв. ред. Н.Н. Нижнева. – Минск: Изд-во БГУ, 2017. – Ч. 2. – С. 87-96.
32. Потебня А.А. Мысль и язык: монография. / А.А. Потебня – Москва: Директ-Медиа. – 2012. – 395 с.
33. Рябова Т.Б. Гендерные стереотипы и гендерная стереотипизация: Методологические подходы / Т.Б. Рябова // Женщина в российском обществе. – 2001. – № 3-4. – С. 3-12.
34. Столетов А. И. Технический прогресс и общество/ А. И. Столетов, К. Р. Мухаметзянова // Молодой ученый. — 2017. — №1. — С. 576-579. — URL: <https://moluch.ru/archive/135/37912/>
35. Таннен Д. Ты просто меня не понимаешь: Женщины и мужчины в диалоге / Д.Таннен// Гендер и язык: научный редактор и составитель д.ф.н проф. А.В.Кирилина. – М:Языки славянской культуры, 2005. – С. 235-502.

36. Усачева Н.А. Теория и методология современных гендерных исследований [Электронный ресурс] / Н.А.Усачева// Режим доступа: <http://gender.cawater-info.net/publications/pdf/usacheva.pdf>
37. Фоменко О.С. Гендер і мова / О.С.Фоменко //Основи теорії гендеру. Навчальний посібник. –Київ Видавництво “К.І.С.”, 2004. – С. 456 - 476
38. Шагбанов Х.С. Женщина в английских и русских поговорках и фразеологизмах в свете гендерного подхода / Х.С.Шагбанов Р.Ж.Саурбаев // Сборник статей международной научной конференции: История, культура, экономика Урала и Зауралья. Приложение к журналу «Вестник Югорского государственного университета» № 4 (39) 2015. – Ханты-Мансийск: Ред.-изд. отд. ЮГУ, 2015. – С. 121 – 126.
39. Шаров К.С. На тёмной стороне политкорректности: гендерно-нейтральный новояз / К.С. Шаров [Электр. ресурс] / Режим доступности: <http://www.vphil.ru>.
40. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В. Щерба. – М., 1974. – с. 428.
41. Aijmaer K. Interjections in a Contrastive Perspective / K. Aijmer // Emotion in Dialogic Interaction: Advances in the Complex. – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company Amsterdam, 2004 – 296 p.
42. Ameka F. Interjections : The universal yet neglected part of speech. / F. Ameka // Journal of Pragmatics. – 1992. – №18. – P. 101-118.
43. Biber D. Longman Grammar of Spoken and Written English. / D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan // Pearson Education Limited. – 1999. – 1204 p.
44. Bylsma L.M. Swearing: A Biopsychosocial Perspective / L.M. Bylsma // Psychological Topics. – 2013. – 22. – p. 287-304.
45. Chaplin T. M. Gender and Emotion Expression: A Developmental Contextual Perspective / T. M. Chaplin // NCBI – Режим доступа : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4469291/>.
46. Cook E.P. Androgyny / E.P.Cook// International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences – Amsterdam: Elsevier, 2004 – P. 496-500.
47. Dictionary.com [Электронный ресурс] - Режим доступа: <https://www.dictionary.com/browse/genderlect>
48. Drobnick R. 5 Ways Men & Women Communicate Differently [Электронный ресурс] / R. Drobnick // PsychCentral. – Режим доступа : <https://psychcentral.com/blog/6-ways-men-and-women-communicate-differently/>.

49. Dunn M. ZOUNDS!: A Browser's Dictionary of Interjections / M. Dunn, S. Aragonés – St. Martin's Publishing Group, 2013. – 240 p.
50. Goddard C. Interjections and Emotion (with Special Reference to “Surprise” and “Disgust”) [Электронный ресурс] / C. Goddard // Emotional Review. Griffith University. – 2014. – 6(1). – Режим доступа: [https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/61081/87606\\_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/61081/87606_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
51. Goffman E. Forms of Talk / E. Goffman. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1981 – 335 p.
52. Jarrett C. Do men and women really have different personalities? [Электронный ресурс] / C. Jarrett // BBC Future. – 2016. – Режим доступа: <https://www.bbc.com/future/article/20161011-do-men-and-women-really-have-different-personalities>
53. Jespersen O. Language: Its Nature, Development, and Origin. / O. Jespersen – London: George Allen and Unwin, Ltd. – 1922. – 448p.
54. Jovanović V. Ž. The Form, Position and Meaning of Interjections in English. / V. Ž. Jovanović // Facta Universitatis. Series: Linguistics and Literature. – Vol. 3. – 2004. – №1. – P. 17 – 28.
55. Lakoff R. Language and Woman's place / R. Lakoff // New York, Hagerstone, San Francisco, London: Harper Colophone Books, Harper&Row Publishers, 1975. – 85 p.
56. Lehane C. M. Male and Female Differences in Nonconscious Mimicry: A Systematic Review / C. M. Lehane // Journal of European Psychology Students. – 2015. – # 6(3). – P. 34–48.
57. Love R. He for She: Language and Gender in Present Day English [Электронный ресурс] / R. Love // World of better learning: Linguistics. – Cambridge University Press, 2020. – Режим доступа: <https://www.cambridge.org/elt/blog/2017/08/24/language-and-gender-in-present-day-english/>
58. Love R. Women now use the f-word as much as men [Электронный ресурс] / R. Love // World of better learning: Linguistics. – Cambridge University Press, 2020. – Режим доступа: <https://www.cambridge.org/elt/blog/2016/11/15/women-now-use-the->

f-word-as-much-as-

men/?utm\_source=wobl&utm\_medium=blog&utm\_content=&utm\_campaign=content

59. Nelson A. Gender Communication: It's Complicated [Електронний ресурс] / A. Nelson // Psychology today. – Режим доступу : <https://www.psychologytoday.com/us/blog/he-speaks-she-speaks/201606/gender-communication-it-s-complicated>
60. Omotunde A. Types and Functions of Interjections in Wole Soyinka's Alapata Apata and Yoruba speech community / A. Omotunde, S. Agbeleoba // – Journal of Language and Literature – 2019. – #19. – p. 79-89.
61. Robson D. The reasons why women's voices are deeper today [Електронний ресурс] / D. Robson // BBC Worklife. – 2018. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/worklife/article/20180612-the-reasons-why-womens-voices-are-deeper-today>
62. Sauer H. Interjections in Middle English: Chaucer's "Reeve's Tale" and the Corpus of Middle English Prose and Verse. / H. Sauer // Middle and Modern English Corpus Linguistics: A Multi-dimensional Approach. – John Benjamins Publishing Company. – 2012. – P. 157-176.
63. Simone G. Women in Refrigerators [Електронний ресурс] / G. Simone – 1999. – Режим доступу: <https://www.lby3.com/wir/>
64. Spender D. Man Made Language / D. Spender – Pandora Press, 1987. — 250 pp.
65. Uhríková D. Pragmatic Functions of Interjections in Spoken English and Slovak: a Corpus-based Study. / D. Uhríková // Links and Connections, Comenius University: Bratislava. — №1. — 2013. — P. 105-116.
66. Watson S. The Unheard Female Voice [Електронний ресурс] / S. Watson // Ashawire – 2019. – Режим доступу: <https://leader.pubs.asha.org/doi/full/10.1044/leader.FTR1.24022019.44>

#### **ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ**

67. Ahmed S. The Magnificent Miss Marvel. / S. Ahmed, M. Jung // Marvel. – 2019. – #2. – 25 p.
68. Ahmed S. The Magnificent Miss Marvel. / S. Ahmed, M. Jung // Marvel. – 2019. – #3. – 26 p.

69. Ahmed S. The Magnificent Miss Marvel. / S. Ahmed, M. Jung // Marvel. – 2019. – #4. – 24 p.
70. Bendis B. M. Superman (2018). / B. M. Bendis, I. Reis // DC Comics. – 2018. – #1. – 26 p.
71. Bendis B. M. Superman (2018). / B. M. Bendis, I. Reis // DC Comics. – 2018. – #2. – 24 p.
72. Bendis B. M. Superman (2018) / B. M. Bendis I.Reis // DC Comics. – 2018. – #3. – 26 p.
73. DeConnick K. S. Avenging Spider-Man. / K. S. DeConnick, T. Dodson // Marvel. – 2012. – #9. – 22 p.
74. DeConnick K. S. Avenging Spider-Man. / K. S. DeConnick, T. Dodson // Marvel. – 2012. – #10. – 24 p.
75. DeConnick K. S. Captain America And The Secret Avengers. / K. S. DeConnick, G. Tocchini // Marvel 2011. – One-shot. – 36 p.
76. Robbins T. Honey West. / T. Robbins, C. Martin // Moonstone. – 2013. – #1. – 32 p.
77. Robbins T. Honey West. / T. Robbins, C. Martin // Moonstone. – 2013. – #2. – 32 p.
78. Seeley T. Wonder Woman: Steve Trevor/ T. Seeley, D. Christian // DC Comics. – 2017. – One-shot. – 26 p.
79. Simonson L. DC Retroactive: Superman - The '90s. / L. Simonson, J. Bogdanove // DC Comics. – 2011. – One-shot. – 47 p.
80. Vissagio M. The Magnificent Miss Marvel. / M. Vissagio, J. Lem // Marvel. – 2019. – #1 Annual. – 32 p.
81. Wells Z. Avenging Spider-Man/ Z. Wells, S. Dillon// Marvel. – 2016. – #1. – 24 p.
82. Wilson G. W. A-Force. / G. W. Wilson, J. Molina // Marvel. – 2016. – #1. – 24 p.

83. Wilson G. W. A-Force. / G. W. Wilson, J. Molina // Marvel. – 2016. – #2. – 25 p.
84. Wilson G. W. A-Force. / G. W. Wilson, J. Molina // Marvel. – 2016. – #3. – 24 p.
85. Young S. Deadpool (2018). / S. Young, N. Klein // Marvel. – 2018. – #1. – 33 p.
86. Young S. Deadpool (2018). / S. Young, N. Klein // Marvel. – 2018. – #3. – 24 p.

**Методичний додаток**

Тема: Interjections in modern English

Предмет: Практика усного та писемного мовлення

Освітня мета: Дати поняття про вигуки в англійській мові. Розвивати уміння розуміти та сприймати неформальне діалогічне мовлення, настрій та емоції мовця. Актуалізувати навички правильної вимови звуків. Розвивати фонетичний та інтонаційний слух, мовну здогадку.

Розвиваюча мета: Розвивати логічне мислення шляхом виконання операцій аналізу, систематизації, порівняння. Розширити кругозір та познайомитися з культурою американського графічного роману.

Виховна мета: Розвивати вміння спілкуватися, виражати свої емоції та реакції. Формувати емпатію та рефлексію, розуміння потреб та настрою оточуючих.

Практична мета: Розвинути навички стилістичного оформлення неформального мовлення.

Професійна мета: Сформувати навички використовувати вигуків в усному мовленні, розуміти їх значення, вміти влучно використовувати для висловлення своєї реакції, підбадьорення, висловлення позитивної або негативної оцінки того що відбувається.

***Exercise 1. Discuss***

1. What is a common interjection in your language?
2. How do you express surprise in your language or culture?
3. How do you greet someone you know in your language or culture? Do you use any gestures?

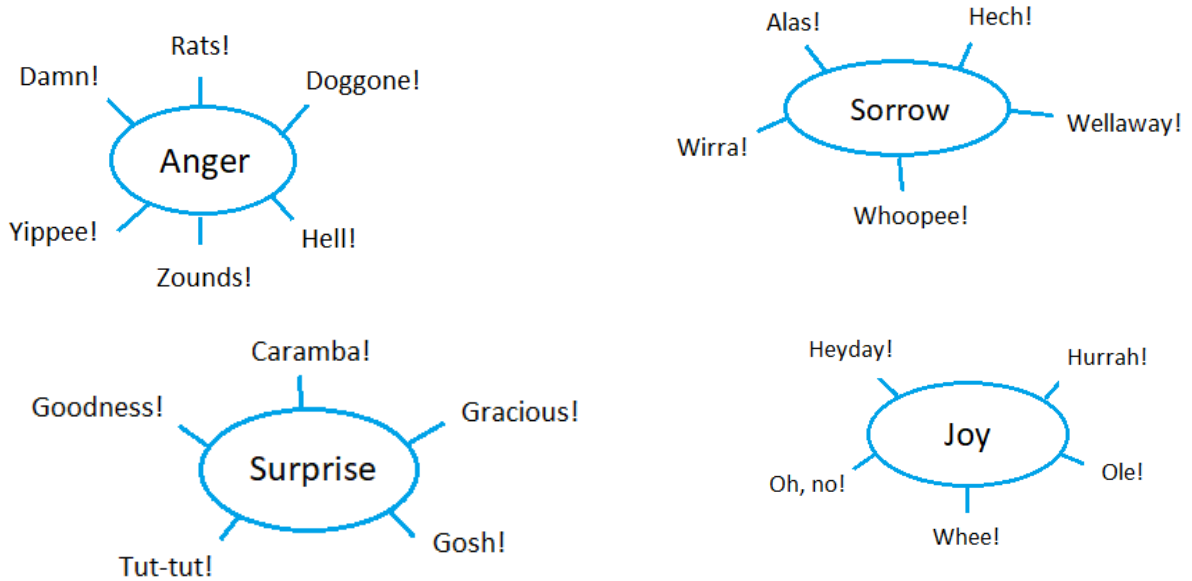
*Exercise 2. What can you say about the mood and feelings of people on the following pictures?*



**Exercise 3. Match pictures to interjections:**

- 1) Come on; 2) Oh God; 3) Oh; 4) Hoo-ooo-wheet!; 5) Shh.



**Exercise 4. Cross the odd-one-out. And explain your choice:****Exercise 5. Match the reaction:**

IRRITATION	alas! dear! dear me! ewhow! lackaday! lackadaisy! las! och! oche! wellaway! welladay! welliday!
TRIUMPH	cor! corks! doggone! hell! hoot! lord! lor'! lor! lors! lordy! lord me! merde! sapperment! shit! upon my word!
PITY	aargh! bah! faugh! fuck! gad! humph! pah! phew! phooey! pish! pshaw! pugh! rot! shit! shoot! ugh! yech! yuck!
JOY	ah! oh! ouch! ow! wow! yipe! yow!
PAIN	aha! ha! hurrah! ole! so!
DISGUST	heyday! hurrah! ole! whee! whoop! whoopee! yippee!

**Exercise 6. Define and underline interjection in a sentence:**

1. Wow! This looks wonderful!

2. I just took on a whole new meaning, and it has nothing to do with temperature.  
Cool!
3. Ahh, that feels wonderful.
4. It's time for me to go. Cheerio!
5. Humph. He probably cheated to make such good grades.
6. Oh dear! I don't know what to do about this mess.
7. I dropped my phone again, ugh.
8. I tried my birthday cake and yuck, it wasn't any good.
9. I'm an interjector now? Nice!
10. We're doing the interjector thing that all the adjectives were bragging about? Hot dog!

***Exercise 7. Mark statements True or False:***

- a) Interjection cannot be a part of bigger grammatical structures.
- b) You can meet interjection only in the beginning of the sentence. False You can meet interjection in the beginning, in the end and sometimes in the middle of the sentence.
- c) Interjections are morphologically complicated.
- d) Always have an exclamatory mark.

***Exercise 8. Complete each sentence choosing the correct option***

1. \_\_\_\_\_ You scared me!

- a) Ouch!
- b) Hmm.
- c) Ah!

2. \_\_\_\_\_ My eyes hurt!

- a) Well!
- b) Oh!
- c) Eh!

3. What do you think of my new shoes, \_\_\_\_\_?

a) oh

b) well

c) eh

4. We tried to get him to come out with us, \_\_\_\_\_, he wouldn't leave his house.

a) alas

b) well

c) eh

5. \_\_\_\_\_, this drink tastes delicious!

a) Er

b) Hi

c) Ah

***Exercise 9. Show your reaction on the situation:***

*Situation 1:* You have your car stolen.

*Situation 2:* You have just bought a new beautiful dress (watch, mobile phone).

*Situation 3:* You fell off your bicycle and broke an arm.

*Situation 4:* You failed an important exam.

*Situation 5:* You are looking at a very picturesque landscape.

*Situation 6:* You have just finished an extremely hard project.

*Situation 7:* It's 9 p.m. and you have just heard that you have a huge home task for tomorrow.

*Situation 8:* Your sister tells that she is going to get married.

**Exercise 10. Role play the emotional dialogue or monologue. Use at least 5 interjections. Use situations from the Ex. 6 or your own ideas.**

**Відповіді:**

**Exercise 2.**

*In the first picture people celebrate some special occasion. They raise their glasses with campaign and say 'Salut!', what probably is the analogue of 'Будьмо!' in Ukrainian.*

*In the second picture there is no question mark near 'What!', so it's not a question, but a kind of surprise.*

*In the third picture we can see soldiers, and a woman shouting 'Now!', like a call to action.*

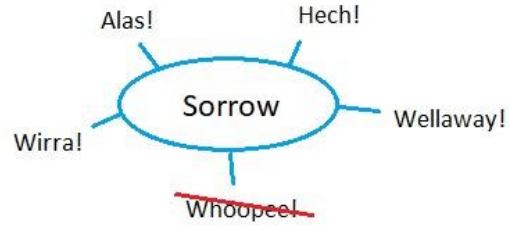
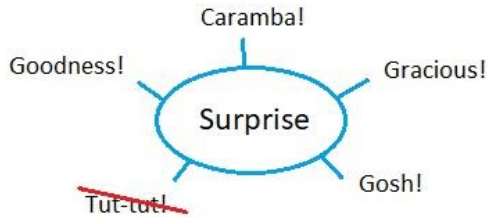
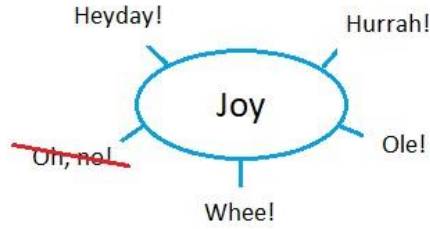
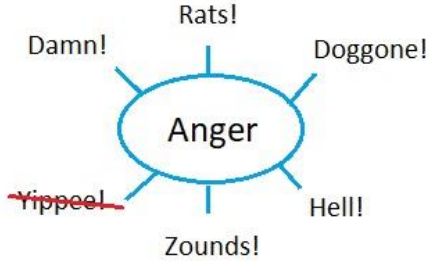
*In the picture number four we can see glad and delighted girl probably boasting with her new car. She says 'TA-DAAAA!' presenting what she has bought.*

*In the last picture there is a flying woman and she is going to bump into the airplane, so she is shouting: 'Lookooooooooout!'.*

**Exercise 3.**



**Exercise 4.**



**Exercise 5.**



**Exercise 6.**

1. **Wow!** This looks wonderful!
2. I just took on a whole new meaning, and it has nothing to do with temperature.  
**Cool!**
3. **Ahh,** that feels wonderful.
4. It's time for me to go. **Cheerio!**
5. **Humph.** He probably cheated to make such good grades.
6. **Oh dear!** I don't know what to do about this mess.
7. I dropped my phone again, **ugh.**
8. I tried my birthday cake and **yuck,** it wasn't any good.
9. I'm an interjector now? **Nice!**
10. We're doing the interjector thing that all the adjectives were bragging about?  
**Hot dog!**

**Exercise 7.**

- a) Interjection cannot be a part of bigger grammatical structures. True
- b) You can meet interjection only in the beginning of the sentence. False
- c) You can meet interjection in the beginning, in the end and sometimes in the middle of the sentence. True
- d) Interjections are morphologically complicated. False
- e) Always have an exclamatory mark. False

**Exercise 8**

1. C, 2. B, 3. C, 4. A, 5. C.